

Potencijal razvoja ekoturizma u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Nađ, Petra

Supplement / Prilog

Publication year / Godina izdavanja: **2024**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:185:241652>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom](#).

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-12**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Križevci University of Applied Sciences](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
VELEUČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Petra Nađ, bacc.ing.agr.

POTENCIJAL RAZVOJA EKOTURIZMA U
BJELOVARSKO-BILOGORSKOJ ŽUPANIJI

Diplomski rad

Križevci, 2024.

REPUBLIKA HRVATSKA
VELEUČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Stručni diplomski studij Poljoprivreda

Petra Nađ, bacc. ing. agr.

POTENCIJAL RAZVOJA EKOTURIZMA U
BJELOVARSKO-BILOGORSKOJ ŽUPANIJI

Diplomski rad

Povjerenstvo za obranu i ocjenu diplomskog rada:

1. dr.sc. Kristina Svržnjak, prof. struč. stud. – predsjednica
2. dr.sc. Sandra Kantar, prof. struč. stud. – mentorica
3. dr.sc. Silvije Jerčinović, prof. struč. stud. – član

Križevci, 2024.

Sadržaj

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE	2
2.1. <i>Općenito o turizmu</i>	2
2.3. <i>Selektivni oblici turizma</i>	5
2.4. <i>Ekoturist i ekoturizam</i>	9
2.4.1. <i>Povijesni razvoj ekoturizma u svijetu i u Hrvatskoj</i>	11
2.4.2. <i>Trendovi razvoja ekoturizma</i>	13
2.4.4. <i>Organizacije koje promiču ekoturizam u svijetu i Hrvatskoj</i>	14
2.4.5. <i>Ekološki znak u ekoturizmu</i>	17
2.4.6. <i>Dokumenti i konferencije koje promiču ekoturizam</i>	18
4. RAZVOJ EKOTURIZMA U OKVIRU ZAŠTIĆENIH PODRUČJA REPUBLIKE HRVATSKE	23
4.1. <i>Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj</i>	23
4.1.1. <i>Nacionalni parkovi</i>	23
4.1.1.1. <i>Nacionalni park Plitvička jezera</i>	24
4.1.1.2. <i>Nacionalni park Brijuni</i>	24
4.1.1.3. <i>Nacionalni park Paklenica</i>	25
4.1.1.4. <i>Nacionalni park Risnjak</i>	25
4.1.1.6. <i>Nacionalni park Mljet</i>	26
4.1.1.7. <i>Nacionalni park Krka</i>	26
4.1.1.8. <i>Nacionalni park Sjeverni Velebit</i>	27
4.1.2. <i>Parkovi prirode</i>	27
4.1.2.1. <i>Park prirode Papuk</i>	27
4.1.2.2. <i>Park prirode Biokovo</i>	28
4.1.2.3. <i>Park prirode Kopački rit</i>	28
5. MATERIJALI I METODE	29
6. REZULTATI I RASPRAVA	30
6.1. <i>Turizam u bjelovarsko-bilogorskoj županiji</i>	30
6.2. <i>Potencijali razvoja ekoturizma u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji</i>	32
7. INTERVJUI PROVEDENI U INSTITUCIJAMA	39
7.1. <i>Općenite informacije o instituciji</i>	39
7.1.1. <i>Marketinške aktivnosti i suradnja s institucijama</i>	40
7.1.2. <i>Najvažnija ekološki zaštićena područja u BBŽ prema mišljenju ispitanika</i>	42
7.1.3. <i>Mišljenja ispitanika o stanju ekološki zaštićenih područja u BBŽ</i>	43
7.1.4. <i>Provedba projekata na ekološki zaštićenim područjima</i>	44
7.1.5. <i>Inicijative za očuvanje ekološki značajnih područja</i>	44
7.1.6. <i>Izazovi očuvanja ekološki zaštićenih područja</i>	46

7.1.7.	<i>Poticanje edukacije i svijesti o važnosti očuvanja ekološki zaštićenih područja</i>	47
7.1.8.	<i>Turističke promocije i aktivnosti na ekološki zaštićenim područjima</i>	48
7.1.9.	<i>Problemi unutar institucija</i>	49
8.	INTERVJUI PROVEDENI S PRIVATNIM SUBJEKTIMA	50
8.1.	<i>Općenite informacije o privatnim subjektima</i>	50
8.1.1.	<i>Ponuda turističkih usluga</i>	53
8.1.2.	<i>Planovi za poboljšanje usluga na gospodarstvima</i>	55
8.1.3.	<i>Suradnja gospodarstava s lokalnom zajednicom</i>	55
8.1.4.	<i>Privlačnosti Bjelovarsko-bilogorske županije</i>	57
8.1.5.	<i>Stanje turističkog tržišta i prosječno vrijeme boravka turista u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji</i> ⁵⁸	
8.1.6.	<i>Razmišljanja o ekoturizmu</i>	59
8.1.7.	<i>Razvoj gospodarstava u budućnosti</i>	60
8.1.8.	<i>Promicanje ekoloških vrijednosti</i>	62
9.	ZAKLJUČAK	64
10.	PRIJEDLOG EKOTURISTIČKE PONUDE U BBŽ	68
11.	LITERATURA	69
12.	PRILOZI	76
a.	<i>Obrazac za provedbu intervjua</i>	76
b.	<i>Prilozi-slike, grafikoni i tablice</i>	77

1. UVOD

Predmet ovog diplomskog rada su prikaz i analiza potencijala ekoturizma na području Bjelovarsko-bilogorske županije (u daljnjem tekstu BBŽ). Cilj rada jest dobiti uvid u aktualno stanje ekoturizma u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji temeljem provedenih dubinskih intervjua s ispitanicima iz različitih djelatnosti koji se vežu na ekoturizam poput predstavnika turističkih zajednica, ekoloških poljoprivrednih proizvođača i slično. Doprinos ovog rada ogleda se u vrijednosti prikupljenih podataka i informacija relevantnih za sve dionike zainteresirane za ekoturizam odnosno subjekte koji svoje postojeće ili buduće djelatnosti mogu inkorporirati u ekoturizam Bjelovarsko-bilogorske županije. Kroz provedbu intervjua, rad će identificirati ključne čimbenike, izazove i prilike vezane uz razvoj ekoturizma na tom području te pružiti smjernice za daljnje korake i razvoj.

U nastavku rada slijedi pregled tema kao što su turizam, nastanak, razvoj i trendovi u ekoturizmu, organizacije koje promiču ekoturizam, nacionalni parkovi, te potencijali ekoturizma u BBŽ identificirani i analizirani putem provedenih intervjua. Kroz pregled navedenih tema, naglasak će biti stavljen na nužnost pravilnog uvođenja i prakticiranja ekoturizma kao održivog modela turističke aktivnosti. Kroz analizu pozitivnih primjera i izazova u implementaciji ekoturizma, rad će ponuditi smjernice za daljnji razvoj i unaprjeđenje ekoturizma u BBŽ.

Koncept rada se temelji na sljedećim hipotezama:

H1: Ekoturizam u BBŽ nalazi se u početnoj fazi razvoja.

H2: Razvoj ekoturizma u BBŽ temelji se na ekološkim poljoprivrednim gospodarstvima, ruralno turističkim gospodarstvima i zaštićenim prirodnim vrijednostima.

2. PREGLED LITERATURE

2.1. Općenito o turizmu

Turizam je društveni, kulturni i ekonomski fenomen koji podrazumijeva kretanje ljudi u zemlje ili mjesta izvan njihovog uobičajenog okruženja u osobne ili poslovne/profesionalne svrhe. Ti se ljudi nazivaju posjetiteljima (koji mogu biti turisti ili izletnici; stanovnici ili nerezidenti), a turizam ima veze s njihovim aktivnostima, od kojih neke uključuju turističke izdatke¹. Osim prethodno navedene definicije turizma, prihvaćena je i definicija Svjetske turističke organizacije prema kojoj turizam podrazumijeva aktivnosti osoba tijekom njihova putovanja i boravka u mjestu izvan svog uobičajenog boravišta, i to, bez prekida, ne duže od jedne godine, a radi odmora, odnosno zbog poslovnih i drugih razloga. (UNWTO, 2021.)

Turistička destinacija (engl. Tourism Destination) fizički je prostor sa ili bez administrativnih granica u kojem posjetitelji mogu ostvariti noćenje. To je klaster (združenih) proizvoda, usluga, aktivnosti i doživljaja u lancu turističkih vrijednosti i osnovna je jedinica analize turističkih učinaka. (Belošević et al., 2018.) Ponuda u turističkim destinacijama uključuje različite dionike, a njihovo povezivanje omogućuje stvaranje većih destinacija. Imidž i identitet nematerijalni su elementi destinacije koji mogu utjecati na njenu tržišnu konkurentnost.

Prema Svržnjak i sur. (2014.) turizam je jedan od najvažnijih pokretača razvoja gospodarstva u Republici Hrvatskoj. Direktno i indirektno stvara oko 22% domaćeg bruto proizvoda te više od 40% cjelokupnog izvoza, što ga bez sumnje stavlja među ključne komponente nacionalne ekonomije i vanjskotrgovinske razmjene. Danas, prema podacima Ministarstva turizma, Hrvatska ima velik izvoz usluga, kojim dominira turizam s udjelom od oko 70% ukupnog izvoza usluga. Prihodi od izvoza usluga u turizmu dosegнули su gotovo 20% BDP-a, a procjena je da ukupan doprinos turizma gospodarstvu Hrvatske (cjelokupni izravni i neizravni doprinos turizma bruto dodanoj vrijednosti) iznosi 16,9%.

Masovni turizam, prema Vukoniću (2001.), definira se kao turizam s velikim brojem turista koji putuju organizirano u takozvanim paket-aranžmanima.

Iz prethodno navedenog valja istaknuti da turizam predstavlja ključnu sastavnicu gospodarskog razvoja, čineći značajan udio u domaćem bruto proizvodu i izvozu. Međutim, istovremeno, masovni turizam predstavlja velik izazov u pogledu očuvanja okoliša s obzirom

¹ Tourism. Dostupno na: <https://www.unwto.org/glossary-tourism-terms> (pristupljeno 10.10.2023.)

zahtjeve turista i turističke industrije te zaštititi i čuvati resurse okoliša, koji čine osnovu za turizam, uključujući prirodne, izgrađene i kulturne komponente (Jadrešić, 2010.). Stoga, suvremeni turizam nalaže odgovornije ponašanje, bolju osviještenost turista i potrošača, tj. „povratak prirodi“. Takav turizam označava turističku ponudu koja se sastoji od rekreativnih aktivnosti koje ne narušavaju prirodu, proizvodnju organske hrane i veliku pažnju usmjerenu zaštiti prirode (Muller, 2004.).

Prema Strategiji razvoja održivog turizma do 2030. godine (2022.), u svrhu poboljšanja turističke ponude i produženja sezone pokušat će se omogućiti specijalizirane aktivnosti, kao što su ekoturizam, nautički, kulturni, sportski turizam i sl. Danas bogata turistička ponuda destinacija diljem svijeta sve više potiče snažan razvoj turističke potražnje. Turisti se okreću brojnim selektivnim oblicima turizma, stavljajući ostvarenje turističkih želja prije drugih vlastitih potreba nakon egzistencijalnih jer su shvatili kako je nezaboravni turistički doživljaj u brojnijoj prednosti pred mnogim materijalnim dobrima koja mogu imati, a koja će nakon nekog vremena izgubiti svoj financijski značaj, dok turistička uspomena ostaje zauvijek (Čavlek, 2011.). Valja istaknuti da u Republici Hrvatskoj postoji nemali broj zaštićenih područja koja čine osnovu za razvoj ekoturizma. U njih ubrajamo nacionalne parkove i parkove prirode, stroge rezervate, posebne rezervate, regionalne parkove, spomenike prirode, značajne krajobraze, park-šume i spomenike parkovne arhitekture.

2.2. Strategija razvoja održivog turizma do 2030. godine

Ova strategija prezentira perspektivu unaprjeđenja turizma u Republici Hrvatskoj usmjerenog prema održivosti, razvojnim potrebama i mogućnostima koje je važno ostvariti. Hrvatski turizam oslanja se na obilje zaštićenih područja koja spadaju u devet kategorija nacionalne zaštite, pokrivajući 9,3% ukupnog teritorija države, te na zaštićena područja u europskoj ekološkoj mreži NATURA 2000, koja zauzimaju 36,8% ukupne površine Hrvatske. To ukazuje na nužnost očuvanja ovog ključnog resursa turizma kroz održivu valorizaciju turizma. Stoga je vizija i temeljni cilj Strategije razvoja održivog turizma do 2030. godine (2022.): „Poštujući prirodno i kulturno naslijeđe i jedinstveni identitet svih regija, stvorit ćemo održiv cjelogodišnji turizam poželjan za investicije, rad i život, koji doprinosi skladnom gospodarskom razvoju Hrvatske.“

Analizom razvojnih potreba i razvojnih potencijala i u cilju ostvarenja vizije, u Strategiji razvoja održivog turizma do 2030. godine (2022.) definirana su četiri ključna strateška cilja razvoja održivog turizma Hrvatske:

- „1. Cjelogodišnji i regionalno uravnoteženiji turizam,
2. Turizam uz očuvan okoliš, prostor i klimu,
3. Konkurentan i inovativan turizam,
4. Otporan turizam.“

Razvoj održivog i inkluzivnog turizma bit će potaknut javnim ulaganjima usmjerenima na stvaranje funkcionalnih turističkih proizvoda s dodanom vrijednošću. Cilj je valorizirati zdravstvene prednosti lokalnih prirodnih resursa i stvoriti inovativne destinacije koje čuvaju i razvijaju prirodnu baštinu. Osim toga, to će potaknuti ekonomski razvoj regije putem lanaca vrijednosti temeljenih na načelima kružnog gospodarstva.

Prema Strategiji razvoja održivog turizma do 2030. godine (2022.), cilj je promovirati Hrvatsku kao održivu, sigurnu i zdravu destinaciju koja pruža visokokvalitetne i raznovrsne turističke usluge. Suradnja između turističkih zajednica i organizatora putovanja bit će poticana kako bi se ostvarila bolja realizacija turističkih proizvoda.

2.3. Selektivni oblici turizma

Selektivni turizam – odabirni (izborni) turizam jest vrsta turizma čije su značajke u opreci sa značajkama masovnog turizma (Galičić, 2014.). Jadrešić (2010.) ga definira kao sintetički i generički pojam koji označava novu kvalitetu i obilježje suvremenog i budućeg turizma koja se prvenstveno temelji na serioznoj i razumnoj selekciji programa, na odgovornom i podnošljivom ponašanju svih sudionika, na ekološkom, sociokulturološkom i ekonomskom principu uravnoteženog razvoja, na kvalitetnoj razini usluge, na izvornom identitetu i humanitetu turističke usluge, a sve to uz poželjni i zakonomjerni te uravnoteženi odnos broja turista i broja lokalnih žitelja na određenom području (Tablica 2).

Tablica 2. Neke tržišne karakteristike masovnog i selektivno-održivog turizma

„STARI TURIZAM“	„NOVI TURIZAM“
<ul style="list-style-type: none"> - masovan, - standardiziran, - „strast za suncem“ 	<ul style="list-style-type: none"> - segmentiran, - fleksibilan, - ekološki svjestan
POTROŠAČ	
<ul style="list-style-type: none"> - neiskusan, - korisnik masovnih paket aranžmana, - krut 	<ul style="list-style-type: none"> - iskusan putnik, - fleksibilan, nezavisan, individualni potrošač, - nove vrijednosti ekološki očuvan prostor, identitet kraja, doživljaj, iskustvo, aktivnosti.
TURISTIČKA INDUSTRIJA	
<ul style="list-style-type: none"> - jeftina nafta, velika potrošnja benzina, - ekstenzivna hotelska izgradnja, - internacionalni stil - politike turističke infra- i suprastrukture - paket aranžmanska promocija 	<ul style="list-style-type: none"> - korištenje novih izvora energija zbog očuvanja ekološke vrijednosti i okruženja, - revitalizacijski procesi unutar povijesnih jezgri, - identitet, - politika destinacije - integracija marketinga i razvoja proizvoda
TURISTIČKI MANAGEMENT	
<ul style="list-style-type: none"> - masovni marketing, - standardizacija izgleda, dekora, usluga, - rigidna politika cijena 	<ul style="list-style-type: none"> - segmentacija tržišta, - raznolikost, dojmljivost atmosfere, - „Yield management²“

Izvor: Jadrešić, 2010.

Selektivni turistički oblici kao posljednji trend suvremenog turizma u mnogome predstavlja revitalizaciju turističkih obilježja iz početaka turističke epohe, uključujući pojavnosti predturističkog razdoblja. Prema Jadrešiću (2010.) napušta se koncept velikog i konfekcijskog turizma, a podržava odgovoran razvitak koji se temelji na odabranim programima i vrstama turizma, što izaziva novu diferencijaciju i kvalitetu na sve zahtjevnijem turističkom tržištu, te se vrši preustroj turizma u smjeru uravnoteženog i policentričnog razvoja. Selektivni oblici turizma su specifični pristupi putovanju koji se razlikuju od masovnog turizma i često se temelje na interesima, preferencijama ili potrebama pojedinaca ili malih grupa turista. Ovi oblici turizma obično nude dublje iskustvo destinacije i omogućuju turistima da se fokusiraju na

² Yield management: strategija cijena koja se redovito koristi u ugostiteljstvu, zrakoplovnoj industriji i turizmu, a sve s ciljem izvlačenja maksimalne zarade iz postojećeg inventara (tj. hotelskih soba, avio karata...). <https://www.revfine.com/what-is-yield-management/> (pristupljeno 17.10.2023.)

određene aspekte putovanja. Selektivni oblici turizma često promiču održivost, kulturnu razmjenu i dublje razumijevanje destinacije. Također mogu imati pozitivan utjecaj na lokalnu ekonomiju i promovirati očuvanje okoliša i kulturnog naslijeđa. Ovi oblici turizma pružaju putnicima priliku da dožive destinaciju na osobniji način i obogaćuju svoje putničko iskustvo. Isti autor navodi slijedeće selektivne oblike turizma (Jadrešić, 2010.):

- **Ekološke vrste turizma:** „Tim vrstama pripadaju ambijentalni turizam, arheološki, cikloturizam. U te vrste selektivnog turizma, naime, ulaze sve one vrste i sadržaji u turizmu koji mogu pridonijeti ekološkoj zaštiti, odgovornom i prikladnom ponašanju, humanizaciji, revitalizaciji i oplemenjivanju prostora, kao i one vrste koje izrazitije negativno ne utječu na prirodu i kulturni okoliš određene destinacije.“
- **Alternativne vrste turizma:** „Tu pripadaju ove vrste selektivnog turizma: alternativni turistički projekti i programi, alternativno razgledanje grada i pojedinog odredišta, razni specifični sportsko rekreacijski programi (...) putovanja u ekološki nedirnete krajeve i autohtone ljudske aglomeracije, putovanja u neotkrivena mjesta, izvansezonski turizam, jezerski, riječni, kontinentalni, kupovni turizam, umirovljenički turizam ili turizam trećeg doba, iseljenički ili etnički turizam.“
- **Edukativno komunikacijski turizam:** „S aspekta pretežnosti motivacije i sadržaja, u tu grupu selektivnih vrsta turizma mogu se svrstati autobuserski turizam, difuzni, dječji, đlački, studentski, omladinski, edukativni i školski turizam, ekskurzionizam, ekumenski, religijski (vjerski, pastoralni), ferijalni i esperanto turizam, hobi programi, kongresni, kulturni i kulturno-umjetnički, manifestacijski...“
- **Ekskluzivne vrste turizma:** „To su avanturistički, elitni, gastronomski, hedonistički i jahting turizam, karnevalski, klupski, konjički, hazardni, kulturni i kulturno-umjetnički turizam, turizam tipa beatnika,³ lovni, mondenski, nautički (maritivni ili pomorski), otočni, robinzonski...“
- **Zabavno-rekreativne vrste turizma:** „U te se vrste ubraja hedonistički turizam, hobi programi, klimatski, konjički, lječilišno-klimatski, izletnički i pješački, ciklo turizam, rekreacijski, seksualni, sportski (odmarati se sportski), sportsko rekreacijski turizam i velike sportske priredbe, termalni (toplički), zabavni, zdravstveni i zdravstveno-rekreacijski.“

³ Beatnik – Osoba koja odbacuje ustaljene društvene običaje, ponaša se i odijeva nekonvencionalno, često prihvaćajući egzotične svjetonazore. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje: <https://www.enciklopedija.hr/clanak/bitnik> (pristupljeno 18.10.2023.)

Kao što je naglašeno, selektivni oblici turizma promiču održivi razvoj i održivost, pa se selektivni oblici turizma smatraju održivim turizmom općenito. U izvještaju UN-a, nazvanom Izvještaj Bruntland komisije (1987.), održivi se razvoj opisuje na sljedeći način: „Održivi razvoj je razvoj koji zadovoljava potrebe sadašnjosti bez ugrožavanja sposobnosti budućih generacija da zadovolje vlastite potrebe.“

Održivi turizam odnosi se na „sposobnost turističke destinacije da ostane u ravnoteži s okruženjem, odnosno sposobnost da ostane konkurentna na tržištu usprkos pojavi novih i manje posjećenih destinacija te da privuče podjednako posjetitelje koji se vraćaju i one koji prvi puta dolaze.“ (Vukonić i Čavlek, 2001.). Takva vrsta turizma usmjerena je na „trenutne i buduće gospodarske, društvene i okolišne učinke, brine se o potrebama posjetitelja, sektora, okoliša i destinacije.“ (UNWTO, 2020.).

Ekoturizam spada u selektivne oblike turizma. Istovremeno, ekoturizam se odvija u ruralnom području. S obzirom na to da u ruralnom području poljoprivreda igra značajnu ulogu, ekoturizam se u velikoj mjeri može osloniti na ekološku poljoprivredu.

Ekološka poljoprivreda predstavlja sveobuhvatni sustav održivoga gospodarenja u poljoprivredi koji teži etički prihvatljivoj, ekološki čistoj, socijalno pravednoj i gospodarski isplativoj proizvodnji. To je sustav poljoprivredne proizvodnje koji održava zdravlje tla i ljudi, te stabilnost ekosustava. Oslanja se na ekološke procese, održava biološku raznolikost i cikluse kruženja hranjiva i organske tvari koji su prilagođeni lokalnim uvjetima (IFOAM, 2008). U Republici Hrvatskoj prema podacima iz 2022. godine registrirano je 6.132 ekoloških gospodarstava od čega se na području Bjelovarsko-bilogorske županije nalazi njih 238.⁴ Prema tome, razvoj ekoturizma može počivati, ne samo na prirodnim zaštićenim područjima, već i na ekološkim poljoprivrednim gospodarstvima na kojima se može razvijati ekoturistička usluga ili na već postojećim agroturističkim gospodarstvima na kojima se može kombinirati dodatna turistička usluga i poslovanje na načelima ekološke poljoprivredne proizvodnje. Takvo (kombinirano) gospodarstvo može se smatrati eko-agroturističko gospodarstvo (Brčić-Stipčević i sur., 2010.).

⁴ Podatci preuzeti iz popisa subjekata u ekološkoj poljoprivredi, obrađeni i izdvojeni subjekti iz BBŽ, <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fpoljoprivreda.gov.hr%2FUserDocsImages%2Fdokumenti%2Fpoljoprivreda%2Fekoloska%2FPOPIS%2520WEB.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK> (pristupljeno 16.03.2024.)

2.4. Ekoturist i ekoturizam

Ekoturist je sudionik ekoturizma, osoba koja je u potrazi za netaknutim dijelovima prirode te se pritom želi osjećati ugodno i doživjeti neponovljivu situaciju. „Ekoturist ili odgovorni turist je novi tip putnika koji želi doživjeti nova iskustva aktivnim sudjelovanjem u načinu života mjesta koje posjećuje.“ (Klarić i Gatti, 2006.).

Prema Dujmoviću (2014.), podjela je napravljena na hard (tvrdi) i soft (meki) spektar ekoloških turističkih aktivnosti. Hard (tvrde) varijacije ekoturizma najčešće uključuju aktivnosti u kojima sudjeluju male grupe, tj. mali broj ljudi, koji odlaze na dulja vremenska razdoblja, specijalizirano u posjet udaljenim prirodnim okruženjima te ne očekuju preveliku turističku infrastrukturu. Odsjedaju većinom u eko kampovima koji su organizirani na volonterskoj osnovi, a sudionicima je na raspolaganju hrana i smještaj. Cilj takvoga turista je povezanost s prirodom, pomaganje u njenom očuvanju raznim aktivnostima, kao što su uklanjanje otpada iz prirode i sl. Soft ili meke aktivnosti obuhvaćaju aktivnosti koje se preklapaju s drugim turističkim aktivnostima, kao npr. šetnja i proučavanje nacionalnog parka, rafting, promatranje ptica i sl. U mekom obliku ekoturizma riječ je o kratkotrajnim putovanjima, gdje su grupe sudionika obično veće i očekuju visoku kvalitetu usluga i smještaja.

Općenito, ekoturizam se slično definira u domaćoj i stranoj literaturi. Među prvim definicijama je i ona meksičkog turističkog konzultanta Hectora Ceballosa Lascaurina iz 1987., koju je službeno usvojio i Međunarodni savez za očuvanje prirode⁵ na prvom Svjetskom kongresu ekoturizma u Montrealu 1996. godine: „Ekoturizam je ekološki odgovorno putovanje i posjet u relativno očuvana područja, radi uživanja u prirodi (i pratećim kulturnim aspektima – kako iz prošlosti, tako i sadašnjosti) uz unapređenje zaštite prirode, neznatan negativan utjecaj posjetitelja i koristan aktivan utjecaj na lokalno stanovništvo.“ Ekoturizam se prvi puta javlja kao specifični oblik interesa za određeni tip turizma 80-ih godina zbog naglog porasta interesa za očuvanje prirodnog okoliša. Prema Svjetskoj turističkoj organizaciji pri Ujedinjenim narodima⁶, ekoturizam se odnosi na oblike turizma koji imaju sljedeća obilježja: „Svi prirodni oblici turizma u kojima je glavna motivacija turista promatranje i uvažavanje prirode kao i tradicionalnih kultura koje prevladavaju u prirodnim područjima, smanjuje negativne utjecaje na prirodno i društveno-kulturno okruženje, povećanje svijesti o očuvanju prirodnih i kulturnih

⁵ Međunarodni savez za očuvanje prirode – International Union for Conservation of Nature (IUCN)

⁶ Svjetska turistička organizacija pri Ujedinjenim narodima – World Tourism Organization (UNWTO)

dobara, kako među mještanima tako i među turistima.“⁷. Globalna mreža za ekoturizam⁸ (2016.) tumači da je ekoturizam odgovorno putovanje u prirodna područja koja čuvaju okoliš, održavaju dobrobit lokalnog stanovništva te stvaraju znanje i razumijevanje kroz interpretaciju i edukaciju svih uključenih (posjetitelja, osoblja i posjećenih).

Iduća relevantna definicija ekoturizma potječe iz najstarije i najveće svjetske udruge koja se bavi ekoturizmom, a to je Međunarodna zajednica za ekoturizam⁹ (2015.): Ekoturizam se sada definira kao „odgovorno putovanje u prirodna područja koja čuvaju okoliš, održavaju dobrobit lokalnog stanovništva i uključuju tumačenje i obrazovanje“. Može se reći da je ekoturizam oblik turizma koji spaja čovjeka i prirodu u jednu cjelinu.

Ako se ekoturizam promatra kao koncept, njega prema UNWTO-u (2002.) čine „svi oblici prirodnog turizma u kojima je glavna motivacija turista promatranje i uvažavanje prirode i tradicionalnih kultura koje dominiraju u prirodnim područjima.“

Osim stranih, ekoturizam definiraju i domaći autori.

Prema Dujmoviću (2014.) ekoturizam se od običnog turizma, u kojem posjetitelj ima interese za odlazak u prirodu, razlikuje po tome što ekoturizam ostvaruje korist za lokalno stanovništvo u ekološkom, kulturnom i ekonomskom smislu. Povećani interes za ekoturizam može se pripisati rastućoj svijesti o važnosti očuvanja okoliša i prirodnih resursa, težnji prema održivom načinu života i putovanja, kao i traženju autentičnih iskustava u prirodi. Sve se više prepoznaje važnost očuvanja prirode te teži destinacijama koje promiču ekološku odgovornost i sociokulturnu osjetljivost.

Ekoturizam se usmjerava na turistički boravak u prirodnim, netaknutim okolišima, posebno u područjima s visokim stupnjem zaštite okoliša, kao što su nacionalni parkovi. Uz pojavu ekoturizma spominje se ekološko osvješćivanje i u turističkoj potražnji i u turističkoj ponudi. Zato ekoturizam nije samo pojam ekološki zdravog turističkog putovanja nego i napora da se u okviru turizma provede odgovarajuća zaštita resursa (Vukonić, 2001.). Ekoturisti npr. mogu noćiti u ekokonačištu koje je u sklopu lokalnih smještajnih kapaciteta, jesti hranu proizvedenu na ekološkim gospodarstvima, koristiti usluge vodiča koji je iz lokalne zajednice i sl. te na taj način doprinijeti razvoju zajednice (Dujmović, 2014.). Iz definicija stranih i domaćih autora može se izvesti zaključak da autori opisuju ekoturizam kao pozitivan odnos čovjeka prema prirodi koji ujedno doprinosi zaštiti prirode i poticanju ekonomije.

⁷ UNWTO – <https://www.unwto.org/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas> (pristupljeno 10.11.2023.)

⁸ Globalna mreža za ekoturizam – Global ecotourism network

⁹ Međunarodna zajednica za ekoturizam – The International Ecotourism Society, TIES

2.4.1. Povijesni razvoj ekoturizma u svijetu i u Hrvatskoj

Početak razvoja ekoturizma u svijetu vezan je za osnivanje prvih nacionalnih parkova prije više od 130 godina. Iako se tada još nije koristio pojam ekoturizam, upravo su nacionalni parkovi odigrali glavnu ulogu u postizanju glavnih ciljeva ekoturizma, a to su ekološka edukacija posjetitelja i lokalnog stanovništva te zaštita prirodnih područja uz postizanje određene ekonomske koristi. Prvi nacionalni park, Yellowstone, osnovan je 1872. godine u Sjedinjenim Američkim Državama. Slijedile su ga slične inicijative u Kanadi, Australiji i Novom Zelandu. Početkom 20. stoljeća pojavili su se i prvi nacionalni parkovi u Europi i Japanu, no veći broj njih nastao je nakon završetka Drugog svjetskog rata. Zbog sveobuhvatne zaštite globalne prirodne baštine, formirana je Svjetska udruga za zaštitu prirode¹⁰ nakon završetka Drugog svjetskog rata. Glavni ciljevi te organizacije su ujednačavanje propisa o zaštiti prirode i osiguranje funkcioniranja turizma kao promotora očuvanja okoliša u zaštićenim prirodnim područjima¹¹. Značajnu ulogu u poticanju razvoja ekoturizma igra Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu¹², koja je početkom 70-ih godina prošlog stoljeća pokrenula inicijativu proglašavanja iznimno vrijednih prirodnih područja svjetskom baštinom UNESCO-a. Taj potez potaknuo je razvoj ekoturizma s obzirom na to da se upravo na tim zaštićenim područjima odvija ekoturizam. Prema dosadašnjim istraživanjima o ekoturizmu u Hrvatskoj uočeno je da osnovu za razvoj ekoturizma čini ruralni turizam. Prema Demonji i sur. (2010.), ruralni turizam skupni je naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se razvijaju na ruralnom prostoru. On se ostvaruje unutar prirodnih i kulturnih resursa na ruralnim područjima, koji omogućavaju brojne turističke aktivnosti i oblikuju veliki broj različitih oblika turizma. Stoga se ruralni turizam i ekoturizam dovode u tijesnu vezu.

Hrvatska se vrlo rano uključila u sam pokret ekoturizma, već početkom 19. stoljeća, kada su počeli izlaziti stručni časopisi poput časopisa „Priroda“, „Hrvatski planinar“ i dr. Krajem 19. stoljeća doneseni su prvi zakoni kojima se nastoji zaštititi prirodne fenomene, primjerice Zakon o zaštiti ptica iz 1983. godine i Zakon o zaštiti špilja iz 1900. godine. Nakon toga se za prirodu počinje zanimati i šira javnost te se osniva Hrvatsko prirodoslovno društvo 1885. godine, dok se 1893. godine osniva Društvo za uređenje i poljepšavanje Plitvičkih jezera

¹⁰ Svjetska udruga za zaštitu prirode – The International Union for the Conservation of Nature, IUCN

¹¹ IUCN – <https://www.iucn.org/about-iucn> (pristupljeno 12.12.2023.)

¹² Organizacija Ujedinjenih naroda za obrazovanje, znanost i kulturu – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization, UNESCO

i okolice. Zahvaljujući djelovanju tih dvaju društava, 1928. i 1929. godine nacionalnim parkovima proglašeni su Plitvička jezera, Bijele stijene, Štirovača i Paklenica. U suvremenom smislu zaštita prirode Hrvatske počela se razvijati tek 1945. godine donošenjem Zakona o zaštiti spomenika kulture i prirodnih rijetkosti. Na temelju tog zakona, 1946. godine osnovan je Zemaljski zavod za zaštitu prirodnih rijetkosti, koji 2003. godine mijenja ime u Uprava za zaštitu prirode, te ulazi u sastav Ministarstva kulture. Prvi i najstariji nacionalni parkovi u Hrvatskoj bili su Plitvička jezera i Paklenica, osnovani 1949. godine (Klarić i Gatti, 2006.).

2.4.1.1. Načela, obilježja i ciljevi ekoturizma

Koncept ekoturizma podrazumijeva održiv pristup putovanju, pozitivno utječe na prirodnu okolinu, lokalnu kulturu i gospodarstvo. Kao oblik turizma koji postaje sve popularniji i bilježi rast po stopi od 10% do 20% (Klarić i Gatti, 2006.), ekoturizam se temelji na specifičnim obilježjima, načelima i ciljevima.

Međunarodna zajednica za ekoturizam također je utvrdila i načela razvoja ekoturizma koja bi oni koji provode te sudjeluju u aktivnostima ekoturizma trebali usvojiti, poštivati i pratiti. Šest načela razvoja ekoturizma prema TIES-u su (Klarić i Gatti, 2006.):

- Minimiziranje negativnih utjecaja na prirodu i kulturu koji mogu nanijeti štetu destinaciji
- Obrazovanje turista o važnosti zaštite okoliša
- Naglašavanje važnosti odgovornog poslovanja, koje se provodi u suradnji s lokalnom vlašću i sa stanovništvom radi zadovoljavanja lokalnih potreba i stvaranja koristi od zaštite okoliša
- Težnja za maksimiziranjem ekonomske koristi za zemlju domaćina, lokalna poduzeća i zajednice, naročito za stanovništvo koje živi u prirodnim i zaštićenim područjima i oko njih
- Težnja da razvoj turizma ne prelazi društvene i prirodne granice prihvatljivih promjena koje određuju istraživači u dogovoru s lokalnim stanovništvom
- Oslanjanje na infrastrukturu koja je razvijena u skladu sa životnom sredinom, odnosno minimiziranje upotrebe fosilnih goriva, očuvanje lokalnog biljnog i divljega životinjskog svijeta i uklapanje u prirodno i kulturno okružje.

Osnovna obilježja ekoturizma prema Svjetskoj turističkoj organizaciji (UNWTO, 2002.):

- Edukacijske i interpretacijske komponente
- Organizira se za male skupine, a organizaciju provode specijalizirana mala poduzeća u lokalnom vlasništvu
- Svodi na minimum negativne učinke na prirodni i socio-kulturni okoliš
- Podržava zaštitu prirodnih područja stvaranjem radnih mjesta i mogućnosti zarade za lokalnu zajednicu
- Podržava zaštitu prirodnih područja podizanjem svijesti lokalnog stanovništva i turista o potrebi očuvanja prirodnih i kulturnih dobara.

Iz navedenih načela i obilježja ekoturizma može se zaključiti da je ekoturizam osnovan isključivo na lokalnim područjima, da se temelji na principima održivosti te da u njemu sudjeluju isključivo ekološki osviješteni turisti. S obzirom na to da se ekoturizam odvija posjećivanjem i korištenjem prirodnih resursa te spomenika i kulturne baštine, potrebno je napomenuti da bi glavni ciljevi ekoturizma trebali biti (Kantar i sur., 2014.):

- Privlačenje turista u prirodna okruženja koja su jedinstvena, ali i pristupačna
- Organizacija s ciljem očuvanja prirode kroz edukaciju
- Promjena stavova lokalnog stanovništva i uprava
Zapošljavanje i pružanje poduzetničkih prilika lokalnom stanovništvu.

2.4.2. Trendovi razvoja ekoturizma

Koncept ekoturizma različito se doživljava i primjenjuje u pojedinim zemljama, što je uzrokovano stanjem prirodne osnove, naseljenošću, razvijenošću, a osobito kulturnim razlikama te povijesnim i političkim okolnostima. U osnovi se izdvajaju dvije vrste trendova ekoturizma tj. dva koncepta, a to su (Klarić i dr. 2006., prema Lew 1998.):

- sjevernoamerički – zalaže se za daljnje pooštrenje uvjeta za održavanje statusa ekoturističkih destinacija
- europski – teži jačem povezivanju ekoturizma s drugim oblicima turizma u prostoru.

Europski koncept ekoturizma, odnosno, jače povezivanje ekoturizma s ostalim oblicima turizma, karakterističan je za sredozemne zemlje. Taj oblik razvoja očituje se u stvaranju i uređenju mreže pješačkih staza, zaštiti i obnovi kulturno-povijesnih spomenika i tradicionalnih kuća, pretvaranju napuštenih i oštećenih kuća u kuće za odmor i sl. Problem ekoturizma jest u tome što je to niskoprofitabilni oblik turizma te je zbog toga njegova rasprostranjenost vrlo

mala, posebice u zemljama s masovnim kupališnim turizmom, među koje spada i Hrvatska. Osnovna značajka ekoturizma u Hrvatskoj jest to da on uopće ne egzistira iako mu je razvojna perspektiva razmjerno dobra, barem što se tiče raspoloživih prirodnih resursa. Društveni uvjeti razvoja ekoturizma u Hrvatskoj još uvijek su nepovoljni jer nedostaje ekonomskih poticaja razvoju ekoturizma. Autori Klarić i Gatti (2006.) navode da se uz sve to, zbog nedostatka sredstava, zaštita prirode provodi samo deklarativno, osobito izvan nacionalnih parkova i parkova prirode, što ne može zadovoljiti ekoturiste kao zahtjevne turiste u pogledu zaštite okoliša. Na taj način, ekoturizam se odvija samo u nacionalnim parkovima i parkovima prirode, iako ni tamo nije riječ o ekoturizmu u punom smislu te riječi. Posjetitelji nacionalnih parkova (NP) za smještaj primarno koriste klasične hotele i kampove unutar parkova ili u njegovoj neposrednoj blizini, a to im je omogućeno samo u NP Plitvička jezera ili NP Brijuni, dok u NP Mljet mogu boraviti u hotelu koji je u vlasništvu putničke agencije. U ostalim NP-ovima uglavnom nema smještaja, osim u planinarskim domovima i objektima koji su u okolini, a to su objekti s malim brojem smještajnih jedinica.

Sve navedeno ukazuje na to da Hrvatska posjeduje prirodne prednosti za postati destinacija ekoturizma. Međutim, kako bi se podigao opći interes za Hrvatsku, nužno je uključiti i političke i društvene čimbenike (Klarić i Gatti, 2006.).

2.4.4. Organizacije koje promiču ekoturizam u svijetu i Hrvatskoj

Međunarodne zajednice koje promiču ekoturizam u svijetu su Međunarodna zajednica za ekoturizam (TIES), Globalno vijeće za održivi turizam (GST), Međunarodni savez za očuvanje prirode, Svjetska turistička organizacija (WTO) i Međunarodna mreža opservatorija održivog turizma (INSTO).

Međunarodna zajednica za ekoturizam (TIES) je neprofitna organizacija koja se bavi promicanjem ekoturizma kao održivog oblika turizma koji promiče očuvanje prirode, zaštitu okoliša i podržava lokalne zajednice. Osnovana je 1990. godine i ima sjedište u Washingtonu, D.C., SAD.

Glavni ciljevi Međunarodne zajednice za ekoturizam (TIES, 2019.) uključuju:

- Promicanje ekoturizma: TIES se zalaže za podizanje svijesti o ekoturizmu i promoviranje njegovih najboljih praksi među turističkom industrijskom zajednicom, vladama i organizacijama za očuvanje okoliša.

- **Održivost:** Organizacija naglašava važnost održivog razvoja u turizmu, potičući načine putovanja koji minimiziraju negativni utjecaj na okoliš i doprinose ekonomskoj dobrobiti lokalnih zajednica.
- **Obrazovanje i edukacija:** TIES pruža obrazovne resurse i alate za turističke profesionalce, istraživače i druge zainteresirane strane kako bi se poboljšalo razumijevanje ekoturizma i njegovog utjecaja.
- **Istraživanje i politike:** Organizacija provodi istraživanja u vezi s ekoturizmom i doprinosi razvoju politika koje podržavaju održiv turizam.

Globalno vijeće za održivi turizam (GST)¹³ neprofitna je globalna organizacija koja razvija i promiče održive standarde za turizam. Standardi organizacije usmjereni su na očuvanje prirode, podršku lokalnim zajednicama i promicanje ekonomskih koristi za destinacije. Osnovana je 2007. godine kako bi se odgovorilo na potrebu za jasnim i vjerodostojnim kriterijima za održivi turizam i potaknulo usvajanje tih kriterija od strane globalne turističke industrije. Primarna misija je pružiti skup načela, smjernica i standarda koje destinacije i turistička poduzeća mogu koristiti za procjenu i poboljšanje svojih praksi održivosti. Ti standardi obuhvaćaju različite aspekte održivosti, uključujući okolišne, socijalne i ekonomske čimbenike.

Međunarodni savez za očuvanje prirode¹⁴ je svjetska organizacija posvećena očuvanju prirode i prirodnih resursa. Iako se ne bavi isključivo ekoturizmom, radi na zaštiti prirodnih područja i ekosustava koji su često od velikog interesa za ekoturizam. Osnovan je 1948. godine i najraznovrsnija je svjetska ekološka mreža s preko 1400 članova i 15000 stručnjaka.

Svjetska turistička organizacija (WTO) je specijalizirana agencija Ujedinjenih naroda koja se bavi pitanjima turizma i putovanja. Osnovana je 1974. godine i ima sjedište u Madridu, Španjolska. Svjetska turistička organizacija ima za cilj promicati održivi i odgovoran turizam te podržavati razvoj turizma kao sredstva za ekonomski rast, socijalni napredak i očuvanje kulture i okoliša. Bavi se aktivnostima poput promocije turizma, održivosti turizma, istraživanjem i obradom podataka u turizmu, promocijom turizma i organizacijom događaja koji promiču turizam na globalnoj razini.

¹³ Globalno vijeće za održivi turizam – Global Sustainable Tourism Council-, <https://www.gstcouncil.org/about/> (pristupljeno 18.12.2023.)

¹⁴ Međunarodni savez za očuvanje prirode – The International Union for Conservation of Nature (IUCN) – <https://www.iucn.org/about-iucn> (pristupljeno 18.12.2023.)

Međunarodna mreža opservatorija održivog turizma (INSTO)¹⁵ predstavlja globalnu inicijativu koja prati različite aspekte utjecaja turizma na destinacije, uključujući ekonomske, socijalne i druge faktore. Kroz svoje opservacije, ova mreža razvija smjernice i preporuke kako bi potaknula poboljšanja na mikrolokacijama pojedinih destinacija. Glavni cilj ove mreže jest poticanje angažmana pojedinaca u očuvanju okoliša i podršci lokalnoj zajednici. Kroz svoje napore za očuvanjem, ističe važnost sačuvane prirode za buduće generacije. INSTO je osnovan 2004. godine i trenutno broji 29 opservatorija diljem svijeta, uključujući i jednu u Hrvatskoj.

U Hrvatskoj postoji nekoliko organizacija i udruženja koja se bave ekoturizmom ili promiču održivi turizam. Evo primjera nekih od njih:

- Udruga Eko-Zadar¹⁶: lokalna udruga sa sjedištem u Zadru koja se bavi ekološkim projektima i promiče ekoturizam u Zadarskoj regiji
- Udruga Argonauta¹⁷: udruga koja je aktivna na području Dubrovačko-neretvanske županije i koja se bavi edukacijom, očuvanjem okoliša i promicanjem održivog turizma
- Udruga Sunce¹⁸: udruga za zaštitu okoliša i prirode koja djeluje u Splitu i šire, s naglaskom na očuvanje okoliša kroz različite projekte, uključujući ekoturizam
- Udruga Zelena Istra¹⁹: udruga posvećena promicanju održivog razvoja i ekoturizma u Istri koja organizira ekoturističke ture, radionice i promiče ekološke prakse u regiji.
- Hrvatski opservatorij održivog razvoja turizma (CROSTO)²⁰ je istraživački projekt Instituta za turizam, koji je osnovan u suradnji s UNWTO-om s namjerom praćenja i mjerenja održivosti turizma u Hrvatskoj. CROSTO je dio Međunarodne mreže turističkih opservatorija (INSTO), koja djeluje pod pokroviteljstvom UNWTO-a.
- **Natura 2000**: Uredbom o ekološkoj mreži i nadležnostima javnih ustanova za upravljanje područjima ekološke mreže (NN 80/2019, 119/2023) utvrđena je ekološka mreža Natura 2000 Republike Hrvatske, kao i nadležnosti javnih ustanova koje upravljaju zaštićenim područjima i područjima ekološke mreže za upravljanje i donošenje planova upravljanja ekološkom mrežom. Ekološka mreža Republike

¹⁵ Međunarodna mreža opservatorija održivog turizma – International Network of Sustainable Tourism Observatories (INSTO), <https://www.unwto.org/sustainable-development/unwto-international-network-of-sustainable-tourismobservatories#:~:text=The%20UNWTO%20International%20Network%20of%20Sustainable%20Tourism%20Observatories,social%20impact%20of%20tourism%20at%20the%20destination%20level>. (pristupljeno 18.12.2023.)

¹⁶ Udruga Eko-Zadar, O nama, <https://ekozadar.hr/o-nama/> (pristupljeno 18.12.2023.)

¹⁷ Udruga Argonauta, O nama, <https://argonauta.hr/o-nama/> (pristupljeno 18.12.2023.)

¹⁸ Udruga Sunce, O suncu, <https://sunce-st.org/o-suncu/> (pristupljeno 18.12.2023.)

¹⁹ Udruga Zelena Istra, O nama, <https://www.zelena-istra.hr/hr/o-nama/o-nama/> (pristupljeno 18.12.2023.)

²⁰ CROSTO – Croatian Sustainable Tourism Observatory, <http://www.crosto.hr/hr/o-projektu/o-nama/> (pristupljeno 18.12.2023.)

Hrvatske obuhvaća 25.956 km² i pokriva 36,8 % kopnenog teritorija te 9,3 % mora pod nacionalnom jurisdikcijom (teritorijalno more i isključivi gospodarski pojas RH).²¹ Natura 2000 ima ulogu poticanja ekoturizma putem informiranja ekoturista o prirodnim ljepotama i poticanja njihovih posjeta. Paralelno s tim razvija informativne brošure te pruža stručne savjete o divljim vrstama i prirodi. Osim izravnih poticaja za povećanje turističkog prometa, Natura 2000 privlači strane investicije u sektor ekoturizma te potiče raznolikost gospodarskih aktivnosti na lokalnoj razini.

2.4.5. Ekološki znak u ekoturizmu

Turistička branša i organizacije za zaštitu okoliša već dulje vrijeme nastoje pronaći oznake za oblike turizma odgovorne prema okolišu. Na početku su imali maštovita imena, kao zeleni kovčeg, zeleno drvo, srebrni čičak, plavi anđeo ili plava zastavica. Oni bi trebali potvrditi ekološku neupitnost pojedinih plaža, hotela, turističkih krajeva, turoperatora ili paket aranžmana. Primjeri iz prakse, kao što su plava zastavica, austrijski znak ekološke kvalitete, njemački program „Viabono – prirodno uživanje u putovanjima“ ili O+ švicarski certifikat održivog razvoja, pokazuju da ekološke oznake itekako imaju svojih dobrih strana. One posebice mogu doprinijeti senzibiliziranju ponuđača turističkih usluga, barem na neko vrijeme. Kako navodi Muller (2004.), oznake ekološke kakvoće prihvatljive su samo za mjesta poput hotela, kampova, restorana ili žičara, kao i za pregledne prostore za turističku upotrebu, npr. za dijelove plaža (plava zastavica), skijaške piste, golf terene.

Kada je riječ o povezanosti turizma s njegovim prirodnim okolišem i prepoznatim negativnim utjecajima, u posljednje vrijeme primjećuje se porast izlaganja načelima i smjernicama za održivi razvoj turizma koji ne šteti okolišu. U daljnjem tekstu biti će istaknuta neka od načela koja su iznesena na Međunarodnim konferencijama o održivom razvoju s naglaskom na dio posvećen ekoturizmu.

EU Ecolabel je inicijativa Europske unije koja potiče ekološku osviještenost i očuvanje prirodnih resursa kroz učinkovito korištenje energije. Ovaj dobrovoljni program certifikacije označava proizvode i usluge visoke ekološke kvalitete, osiguravajući da zadovoljavaju stroge standarde zaštite okoliša. Certifikacija obuhvaća sve aspekte proizvodnje i korištenja, potičući pritom princip kružnog gospodarstva radi smanjenja otpada i emisija CO₂. Osim toga, promiče

²¹ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Ekološka mreža Natura 2000 u Republici Hrvatskoj, <https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-zastitu-prirode-1180/ekoloska-mreza-natura-2000/ekoloska-mreza-natura-2000-u-republici-hrvatskoj/1211> (pristupljeno 20.12.2023.)

razvoj trajnih, popravljivih i recikliranih proizvoda. Postupak certificiranja obuhvaća niz koraka, uključujući predcertificiranje, kontakt s ovlaštenim tijelima, testiranje, registraciju u Ecolabel Katalog, procjenu troškova, dodjelu certifikata te komunikaciju o rezultatima.

Pružanje eco-friendly smještaja obuhvaća sedam ključnih koraka:²²

- Korištenje ekoloških proizvoda za čišćenje je od vitalnog značaja za osiguranje besprijekornog okruženja za naše goste. Biorazgradivi proizvodi ne samo da jamče visoku razinu čistoće, već i manje štete namještaju, podovima i posuđu.
- Uvođenje domaće i organske hrane promiče lokalnu ekonomiju i kulturnu baštinu, osiguravajući gostima autentično iskustvo.
- Upotreba kišnice, reduktora za slavine i pročistača otpadnih voda smanjuje potrošnju vode i doprinosi očuvanju okoliša, pogotovo u sušnim područjima.
- Korištenje energetski učinkovitih žarulja smanjuje potrošnju energije i pridonosi održivosti, unatoč eventualnim preferencijama za boju svjetlosti.
- Integracija obnovljivih izvora energije poput solarnih panela ili vjetroelektrana smanjuje ovisnost o fosilnim gorivima i potiče održivi razvoj.
- Prilikom gradnje objekata, naglasak treba biti na energetskej učinkovitosti i minimalnom utjecaju na okoliš, dok se promovira korištenje javnog prijevoza i bicikala za smanjenje emisija CO₂.
- Recikliranje otpada kroz odvojeno prikupljanje smanjuje količinu smeća koje završava na odlagalištima, pridonoseći dugoročnoj održivosti i smanjenju troškova zbrinjavanja.

2.4.6. Dokumenti i konferencije koje promiču ekoturizam

Program pod nazivom Agenda 21, odnosno Agenda za 21. stoljeće, opsežni je program mjera donesen na konferenciji Ujedinjenih naroda pod nazivom „Environmental Development“ 1992., a ratificiran je od strane 82 države. Zadatak ovog dokumenta jest utvrditi osnove za osiguranje trajne budućnosti našeg planeta do 21. stoljeća. Muller (2004.), prema navodima WTTC²³-a navodi da ovaj dokument identificira relevantne teme okoliša i razvoja, iz kojih bi mogle proizaći gospodarske ili ekološke katastrofe, i utvrđuje strategiju za prelazak prema održivom razvoju.

²² Ekološki turizam u Hrvatskoj: 7 zelenih koraka prema eco-friendly smještaju, <https://www.cimerfraj.hr/ideje/eko-turizam-hrvatska> (pristupljeno 20.12.2023.)

²³ WTTC- World Travel and Tourism Council= Svjetsko vijeće za putovanja i turizam (prev.)

Godine 1995. na Svjetskoj konferenciji o održivom turizmu održanoj u Lanzaroteu donesen je još jedan bitan dokument, a to je Povelja o ekološki neškodljivom turizmu. Povelja ima ukupno osamnaest točaka, a u nastavku će biti navedene neke od njih (Muller, 2004.):

- Razvitak turizma mora ispunjavati kriterije ekološke neškodljivosti, tj. on mora biti dugoročno ekološki prihvatljiv, gospodarski izvediv, kao i etički i socijalno pravedan za zajednicu domaćeg stanovništva. Održivi razvoj je vođeni proces ciljem globalnog upravljanja resursima kako bi se osiguralo njihovo daljnje postojanje, a time i održavanje našeg prirodnog i kulturnog kapitala. Kao djelotvoran instrument razvoja turizam može i treba dati aktivan doprinos strategiji održivog razvoja. Jedan od zahtjeva za pametni menadžment u turizmu je garancija ekološkog postupanja s resursima.
- Trajna priroda turizma pretpostavlja da on integrira prirodnu, kulturnu i ljudsku okolinu; on mora paziti na krhku ravnotežu, koja obilježava brojna turistička odredišta, posebice male otoke i ekološki osjetljive regije. Turizam bi trebao osigurati prihvatljivi razvoj, obzirom na učinke ove aktivnosti na prirodne resurse, na biološku raznolikost i kapacitet za apsorpiranje prouzročenih posljedica kao i ostatke.
- Da bi bio kompatibilan s održivim razvojem, turizam se mora oslanjati na mnogostruke mogućnosti svojega lokalnog gospodarstva. On mora biti potpuno integriran u lokalni razvoj gospodarstva i pružati pozitivan doprinos njegovom razvoju.
- Ekološki i kulturno senzibilne regije trebale bi dobiti poseban prioritet, u vezi s tehničkom suradnjom i financijskim poticajima ekološki održivom turizmu. Slično tome, zemlje koje su oštećene zbog zastarjelih ili ekološki štetnih modela turizma trebale bi dobiti poseban tretman. Turizam bi trebao biti raspoređen preko većeg dijela kalendarske godine. Nadalje, postoji potreba za daljnjom provjerom korisnosti nekog gospodarskog instrumenta na regionalnoj/lokalnoj razini, i to s ciljem osiguranja trajnog korištenja svih resursa. Značenje pravnih instrumenata treba naglasiti i pojačati. (Muller, 2004.).

Sljedeća konferencija održala se pet godina kasnije, 1997. godine u New Yorku, te je na njoj spomenut ekološki turizam i prihvaćene su četiri točke:

- 67. Turistička industrija jedna je od najvećih gospodarskih djelatnosti u svijetu i spada među najstarije djelatnosti i među djelatnosti s najbržim rastom. Očekivane stope rasta u turističkom sektoru i rastuća ovisnost mnogih zemalja u razvoju, posebice malih otočnih država, o ovoj branši kao najvažnijem izvoru zarade i doprinosu gospodarstva

na lokalnoj, nacionalnoj, subregionalnoj i regionalnoj razini, podcrtava potrebu posebno precizne analize odnosa između zaštite i održanja okoliša i održivog turizma. Pri tome naponi zemalja u razvoju u smjeru širenja tradicionalnog pojma turizam na kulturni turizam i ekoturizam zaslužuju posebnu pažnju, a međunarodna zajednica država i financijske institucije ih trebaju podržati.

- 68. Potrebna je šira rasprava o značenju pojma turizam u okviru Agende 21. Kao i ostale gospodarske grane, turizam doprinosi trošenju resursa i stvaranju otpada i na ekološkom, kulturnom i socijalnom području sa sobom donosi prednosti i troškove. Za realizaciju održivih uzoraka proizvodnje i potrošnje u turističkoj branši od odlučujućeg je značenja ojačati razvoj nacionalnih politika i proširiti mogućnosti na područjima prostornog planiranja, provjere ekološke neškodljivosti i korištenja gospodarskih i političkih instrumenata, kao i na područjima informiranja, prosvjećivanja i komercijalizacije. Poseban razlog za zabrinutost predstavlja uništenje biološke raznolikosti i osjetljivih ekosustava kao što su koraljni grebeni, planine, obale i područja cretova.
- 69. Razvoj i primjena političkih mjera trebala bi uslijediti zajedničkim radom svih sudionika, posebice privatnog gospodarstva, kao i zajednica domaćeg stanovništva. Komisija treba prezentirati međunarodni radni program, okrenut ka mjerama na temu održivog turističkog razvoja, koji treba izraditi zajedno sa Svjetskom turističkom organizacijom, Konferencijom UN-a za trgovinu i razvoj (UNCTAD), UNEP-om, „VSP Sporazumom o biološkoj raznolikosti“, kao i s ostalim stručnim gremijima.
- 70. Održivi turistički razvoj od značenja je za sve zemlje, posebice za male otočne države koje su države u razvoju. Potrebna je međunarodna suradnja kako bi se olakšao razvoj turizma u zemljama u razvoju, uključujući razvoj i komercijalizaciju ekoturizma, uzimajući u obzir značenje mjera ekološke zaštite potrebnih za dugoročni razvoj ove gospodarske grane; ovo se odnosi naročito na mjere za male otočne države među zemljama u razvoju u okviru „Programa akcija za održivi razvoj malih otočnih država koje su zemlje u razvoju.“ (Muller, 2004.).

I na kraju, važno je istaknuti radnu zajednicu za održivi razvoj turizma (DANTE) koja je izdala „Crveni karton za turizam Ria + 10“ sa zahtjevima za razvoj održivog turizma u 21. stoljeću (Muller, 2004., prema DANTE, 2002., str. 8.):

1. Siromaštvo/razvoj: Turizam mora dati doprinos prevladavanju siromaštva – socijalna pravda, pravednost prema okolišu i sudjelovanje ljudi u turističkim odredištima su preduvjeti za to.
2. Klima – promet/energija: Izađi iz prometne gužve, makni se od jet laga, prema mobilnosti za sve!
3. Zemlja – tlo/hrana: Naše turističko mjesto – vaš dom.
4. Biološka raznolikost: Turizam živi od raznolikosti prirode i kultiviranih krajolika svijeta – stoga mora doprinositi njihovom očuvanju.
5. Voda: Mokra svježina je na putu još dragocjenija, nego kod kuće.
6. Ljudsko dostojanstvo – jednakost spolova: Žene i djeca trebaju zaštitu i osnaživanja da u turizmu ne bi ostali praznih ruku.
7. Sudjelovanje u civilnom društvu: Svi društveni akteri, a posebice zapostavljene društvene skupine i manjine moraju imati mogućnosti odlučivanja o turizmu i udio u prinosu.
8. Potrošnja i stil života: Ponašanje na putu i u slobodnom vremenu treba osmisliti tako da odgovara ljudima i okolišu.
9. Međunarodna gospodarska i trgovinska politika: Poštena trgovina – i u turizmu!
10. Koherentna politika: Politička volja za poštivanje ljudskih prava i za koherentno poravnanje interesa između okoliša, gospodarstva i društva neophodna je na svim razinama, kako bi sljedeće generacije posvuda živjele dostojanstveno, uživale u slobodnom vremenu i mogle putovati

Ekoturizam u Hrvatskoj razvija se u okviru nekoliko konferencija i kongresa koji su prikazani u nastavku. Kongrese ruralnog turizma organizira Klub članova Selo na kojem se okupljaju stručnjaci, dionici i zainteresirane strane iz industrije kako bi raspravljali o trendovima, izazovima, prilikama i najboljim praksama u razvoju ruralnog turizma. Slogan 6. međunarodnog kongresa o ruralnom turizmu je „Ruralni turizam: održiv, digitalan, uključiv“, pa se može pretpostaviti da će i teme o ekoturizmu biti zastupljene u tematskim područjima²⁴:

- Europski ruralni prostor: jučer, danas, sutra
- Ruralni turizam: održiva alternativa
- Posebni oblici ruralnog turizma – novi izazovi i prilike
- Inovacije i ruralni turizam

²⁴ 6. međunarodni kongres o ruralnom turizmu, <https://kongres.klubselo.hr/> (pristupljeno 17.02.2024.)

- Nove tehnologije i primjena umjetne inteligencije u ruralnom turizmu
- Interesno udruživanje i umrežavanje u ruralnom turizmu
- Izazovi prilagodbe ruralnog turizma ranjivim i podzastupljenim skupinama
- Izazovi upravljanja ljudskim potencijalima.

Nadalje, Vimal akademija organizira konferencije za razvoj ruralnog turizma od 2020. Posljednja održana konferencija bila je u 2023. na Ekonomskom fakultetu u Zagrebu i na njoj su sudjelovali profesori i studenti visokih učilišta putem predavanja i panel rasprava. Neke od tema konferencije su: održivi ruralni turizam utemeljen na tradiciji, regenerativni turizam u ruralnim područjima Hrvatske i slično²⁵.

Prvi kongres ekološkog i održivog turizma pod geslom Neodoljiva Hrvatska održan je u studenom 2014. godine u Zagrebu. Program kongresa naglašava važnost ekoloških vrijednosti Hrvatske koje proizlaze iz njezinih tradicijsko-kulturnih obilježja. Istovremeno se naglašava važnost očuvanja nacionalnih prirodnih resursa te stvaranje uvjeta za razvoj zdravog turističkog iskustva. Kongres potiče visoku razinu građanske odgovornosti i svijesti te doprinosi razvoju estetske i urbanističke kulture kao ključnog elementa u promicanju održivog turizma.²⁶ Idući kongres održan je dvije godine kasnije u prosincu, a na njemu su sudjelovali stručnjaci iz poljoprivredne struke, profesori i studenti visokih učilišta. Na kongresu su predstavljeni bitni projekti za unaprjeđenje Hrvatskog turizma i njegovu održivost.

²⁵ Konferencija za razvoj ruralnog turizma, <https://www.rrt2020.info/konferencija-rrt/program-konferencije/> (pristupljeno 20.02.2024.)

²⁶ Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, <https://mint.gov.hr/vijesti/1-kongres-ekoloskog-i-odrzivog-turizma/8622> (pristupljeno 20.02.2024.)

4. RAZVOJ EKOTURIZMA U OKVIRU ZAŠTIĆENIH PODRUČJA REPUBLIKE HRVATSKE

4.1. Zaštićena područja u Republici Hrvatskoj

Zaštićeno područje je geografski jasno određen prostor koji je namijenjen zaštiti prirode i kojim se upravlja radi dugoročnog očuvanja prirode i pratećih usluga ekološkog sustava.²⁷

Zaštićeni dijelovi prirode su dijelovi prirode proglašeni zaštićenim prema Zakonu o zaštiti prirode. Prema podacima iz Upisnika za zaštićena područja u Republici Hrvatskoj iz 2022. godine zaštićena područja rasprostranjena su na 817.383,34 ha površine, od čega 13,37% čine kopnene površine, a 1,93% čini more. Prema Ministarstvu gospodarstva i održivog razvoja (2022.) u Hrvatskoj postoji ukupno 409 zaštićenih područja, a od toga su:

- Strogi rezervati (2)
- Nacionalni parkovi (8)
- Posebni rezervati (80)
- Parkovi prirode (11)
- Regionalni parkovi (2)
- Spomenik prirode (78)
- Značajni krajobraz (79)
- Park šume (27)
- Spomenici parkovne arhitekture (120)

U daljnjem tekstu bit će opisana područja od značaja za Republiku Hrvatsku na kojima već postoji razvijen turizam i ekoturizam, a to su nacionalni parkovi i parkovi prirode.

4.1.1. Nacionalni parkovi

Nacionalni park područje je prostrane površine, pretežito neizmijenjeno područje višestrukih prirodnih vrijednosti, a obuhvaća jedan ili više očuvanih ili neznatno izmijenjenih eko-sustava. Posjeduje znanstvenu, odgojno-obrazovnu, kulturnu i rekreacijsku namjenu. U nacionalnim parkovima zabranjeno je brati cvijeće, trgati lišće ili grančice grmova ili drveća te na bilo koji način oštetiti prirodna dobra.

²⁷ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, <https://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/zasticena-podrucja/zasticena-podrucja> (pristupljeno 26.02.2024.)

4.1.1.1. Nacionalni park Plitvička jezera

Plitvička jezera (slika 1) nalaze se na području Ličko-senjske i Karlovačke županije. Nacionalnim parkom proglašena su 8.travnja 1949. godine. Pri osnutku su se prostirala na 19.172 ha, a proširenjem granica u 1997. godini pa sve do danas prostiru se na 29.482 ha. Ogromno prostranstvo dijeli se na šume (22.308 ha), jezera (217 ha), pašnjake i ostalo (6.957 ha). Nacionalni park Plitvička jezera tijekom 2022. godine posjetilo je 1.160.884 posjetitelja.²⁸

Slika 1. Panorama jezera Kaluđerovac na Plitvičkim jezerima

Izvor: Vlastita fotografija

4.1.1.2. Nacionalni park Brijuni

Nacionalni park (slika 2) osnovan je 27. listopada 1983. godine, prostire se na površini od 3.385 ha. Nalazi se u Istarskoj županiji u općini Fažana, a sastoji se od četrnaest otoka i otočića, među kojima su najpoznatiji Veliki Brijun i Mali Brijun. Safari park se prostire na 9 ha površine. Na Brijunima također postoje i muzeji s raznom poviješću, ostatci rimskih građevina te spomenici bizantske arhitekture. U 2022. godini prodano je 273 592 karata za NP Brijuni.²⁹ Nacionalni park Brijuni pripada obliku „soft“ ekoturizma te je masovnije posjećen.

²⁸ Nacionalni park Plitvička jezera, <https://np-plitvicka-jezera.hr/istrazite-park/> (pristupljeno 15.08.2023.)

²⁹ Nacionalni park Brijuni, <https://www.np-brijuni.hr/hr> (pristupljeno 15.08.2023.)

Slika 2. Otočje Brijuna

Izvor: <https://www.croatian-islands.com/brijuni-titos-summer-residence.html>

4.1.1.3. Nacionalni park Paklenica

Nacionalni park Paklenica smješten je na primorskoj strani planine Velebit, a osnovan je 1949. godine na mjestu gdje su očuvani jedini veći šumski kompleksi. Nalazi se u Zadarskoj i Ličko-Senjskoj županiji. Godine 1997. pripojena je zona najviših velebitskih vrhova te se površina povećala na 102 km². Nacionalni park također je pod zaštitom i na popisu UNESCO svjetske baštine, UNESCO-ov Rezervat biosfere Planina Velebit i program Natura 2000.³⁰

4.1.1.4. Nacionalni park Risnjak

Nacionalni park Risnjak nalazi se na području Primorsko-goranske županije i prostire se na područje tri grada, a to su: Čabar, Delnice i Bakar. Park se prostire na površini od 6350 ha, a najviša točka je vrh Risnjak na visini od 1528 m. Park je, osim po flori i fauni, značajan i po izvoru Kupe zaštićenom 12. prosinca 1963. godine. Gornji tok rijeke Kupe proglašen je čudesnom dolinom leptira zbog svoje bogate flore i faune.³¹

4.1.1.5. Nacionalni park Kornati

Prema legendi, Kornati su nastali iz pregršti bijelih stijena što su Bogu preostale nakon stvaranja svijeta; bacio ih je u more, osvrnuo se i zaključio da ne treba ništa popravljati. (Bralić, 2005.) Osnovani su 1980. godine, a nalaze se u Šibensko-kninskoj županiji. Nacionalni park

³⁰ Nacionalni park Paklenica, <https://np-paklenica.hr/hr/> (pristupljeno 19.08.2023.)

³¹ Nacionalni park Risnjak, <https://www.np-risnjak.hr/> (pristupljeno 19.08.2023.)

rasprostire se na površini od 217 km², a od toga je 50 km² kopnene površine, a 167 km² morske. Fauna je također vrlo bogata spužvama, mekušcima, člankonošcima.³²

4.1.1.6. Nacionalni park Mljet

Nacionalni park Mljet (slika 3) osnovan je 11. studenoga 1960. godine. Prostire se na 5300 ha uz morski pojas u širini 500 m od obalne linije, koji je nacionalnom parku dodan 1997. godine. Smještaj je moguće ostvariti u jedinom hotelu koji se nalazi na otoku, hotelu Odisej.³³

Slika 3. Benediktinski samostan na otoku Sv. Marija

Izvor: <https://np-mljet.hr/fotogalerija/>

4.1.1.7. Nacionalni park Krka

Osnovan je 24. siječnja 1985. godine proglašenjem srednjeg i donjeg toka Krke nacionalnim parkom. Nacionalni park nalazi se na području Šibensko-kninske županije i prostire se na površini od 109 km². Unutar parka postoje vidikovci, vožnje brodom, edukativne radionice i biciklističke rute duge 388 km.³⁴

³² Nacionalni park Kornati, [Povijest NP Kornati \(np-kornati.hr\)](http://Povijest NP Kornati (np-kornati.hr) (pristupljeno 19.08.2023.)) (pristupljeno 19.08.2023.)

³³ Nacionalni park Mljet, <https://www.mljet.hr/> (pristupljeno 19.08.2023.)

³⁴ Nacionalni park Krka, <https://www.npkrka.hr/hr/> (pristupljeno 19.08.2023.)

4.1.1.8. Nacionalni park Sjeverni Velebit

Nacionalni park Sjeverni Velebit osnovan je 1999. godine na sjevernom dijelu planine Velebit. Planina Velebit nalazi se u mreži svjetskih rezervata biosfere koja je dio UNESCO programa Čovjek i biosfera još od 1978. godine. Zbog tako bogate kulture, obilja biljnog i životinjskog parka, nacionalni park član je mreže Europskih destinacija izvrsnosti i Natura 2000. Tu su također i posjeti Velebitskom botaničkom vrtu i edukativnom centru Kuća Velebita.³⁵

4.1.2. Parkovi prirode

Parkovi prirode su područja dijelom kultivirana s naglašenim estetskim, turističkim i ekološkim vrijednostima. U njemu su dopuštene aktivnosti koje ne narušavaju sklad prirode.³⁶ U daljnjem tekstu biti će predstavljeni PP Papuk, PP Biokovo i PP Kopački rit od ukupno 11 parkova prirode.

4.1.2.1. Park prirode Papuk

Parkom prirode proglašen je 23. travnja 1999. godine prema Zakonu o proglašenju Parka prirode Papuk (NN 45/99)³⁷ zbog geološke i biološke raznolikosti te kulturno-povijesne baštine. Park se prostire na 33 600 ha površine na planini Papuk, a nalazi se na području dvije županije: Virovitičko-podravske i Požeško-slavonske. Posebno zaštićena područja su: geološki spomenik prirode Rupnica, park šuma Jankovac, posebni rezervat šumske vegetacije Sekulinačke planine, spomenik prirode Dva hrasta, spomenik prirode Stanište tise, posebni floristički rezervat Pliš-Mališčak-Turjak-Lapjak.³⁸ Unutar parka za turiste, osim poučnih staza, postoje i muzej Kuća panonskog mora i GeoInfo centar. Također, tu je i park šuma Jankovac i adrenalinski park Duboka.

³⁵ Nacionalni park Sjeverni Velebit, <https://np-sjeverni-velebit.hr/www/hr/> (pristupljeno 19.08.2023.)

³⁶ Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, <https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-zastitu-prirode-1180/zasticena-podrucja/parkovi-prirode/1196> (pristupljeno 19.08.2023.)

³⁷ NN 45/99, <https://zakon.hr/z/1807/Zakon-o-progla%C5%A1enju-Parka-prirode-%22Papuk%22> (pristupljeno 19.08.2023.)

³⁸ Park prirode Papuk, <https://www.pp-papuk.hr/o-nama/o-parku/> (pristupljeno 19.08.2023.)

4.1.2.2. Park prirode Biokovo

Park prirode Biokovo nalazi se na planini Biokovo između rijeke Cetine i Neretve. Parkom prirode proglašen je 1981. godine. Prostire se na površini od 19 550 ha. Park je dio ekološke mreže Natura 2000 u koju su uvrštena područja značajna za ptice, njihova staništa i područja očuvanja značajna za ostale divlje vrste i stanišne tipove od interesa za Europsku uniju. Na području Parka tri su Natura 2000 područja, a to su Biokovo, Podbiokovlje i Biokovo-Rilić. Kao turistička atrakcija na predjelu Ravna Vlačka otvoren je Biokovo skywalk (slika 4) na visini od 1228 m nadmorske visine. Za vedrih dana s njega se pruža pogled čak i na Italiju.³⁹

Slika 4. Biokovo Skywalk

Izvor: <https://pp-biokovo.hr/hr/skywalk-biokovo>

4.1.2.3. Park prirode Kopački rit

Park prirode Kopački rit smješten je u mjestu Kopačevo u Baranjskom području Osječko-baranjske županije. Proglašen je parkom prirode 1976. godine. Kopački rit najvrjedniji je posebni zoološki rezervat u Hrvatskoj. Dom je za više od 2300 bioloških vrsta. Unutar parka nalazi se i dvorac Tikveš, koji se dijeli na stari dvorac Tikveš, novi dvorac, kapelicu i prateće objekte ugostiteljskog tipa. Površina parka prostire se na 231 km², a posebni zoološki rezervat površine je 70 km². U parku su moguće sljedeće aktivnosti: vožnja brodićem, bicikliranje, veslanje kanuom ili vožnja turističkim vlakićem po kopnenim stazama parka.⁴⁰

³⁹ Park prirode Biokovo, <https://pp-biokovo.hr/hr> (pristupljeno 19.08.2023.)

⁴⁰ Park prirode Kopački rit, <https://pp-kopački-rit.hr/> (pristupljeno 19.08.2023.)

MATERIJALI I METODE

Nakon pregleda relevantne literature na temu ekoturizma, slijedi empirijsko istraživanje. U ovom dijelu rada prikazani su i analizirani podaci dobiveni putem polustrukturiranih intervjua provedenih s ispitanicima koji su povezani s temom ekoturizma. U intervjuu su sudjelovali predstavnici Ustanove za zaštitu prirode, Turističke zajednice Bjelovarsko-bilogorske županije, Lokalne akcijske grupe Sjeverna Bilogora, predstavnik općine Veliko Trojstvo i predstavnik udruge Eko Čazma, te pet ispitanika među kojima su predstavnici ruralno-turističkih objekata, poljoprivredni proizvođači, predstavnici udruga povezanih s ekoturizmom i slično. Zbog zaštite osobnih podataka u daljnjem tekstu ispitanike se neće imenovati već će biti izraženi anonimno: I1 (Ispitanik 1), I2 (Ispitanik 2), I3 (Ispitanik 3), itd.

Intervju je jedna od najčešćih korištenih metoda ne samo na području istraživanja marketinga već i u nizu drugih područja (socijalna psihologija, sociologija, psihologija itd.). (Vukonić, Čavlek, 2001). Intervjui su provedeni na području Bjelovarsko-bilogorske županije tijekom veljače 2024. godine te su snimani kao audio zapis putem mobilnog uređaja i na kraju transkribirani. Odgovori ispitanika su sažeti kako bi se dobile najvažnije informacije o temi i pitanjima. Prosječno trajanje intervjua bilo je između 15 i 45 minuta. Pitanja su bila postavljena dosta široko kako bi se sugovornicima omogućila što veća sloboda u odgovorima. Obrazac s pitanjima za provedbu intervjua podijeljen je na dva dijela i nalazi se u poglavlju „Prilozi“, na dio prilagođen predstavnicima institucija, udrugama povezanim s turizmom i ekoturizmom te na dio koji se odnosi na privatne subjekte kao što su obiteljska poljoprivredna gospodarstva i ruralno turistički objekti. Intervju namijenjen predstavnicima institucija sastojao se od deset pitanja, dok je drugi dio namijenjen privatnim subjektima sadržavao devet pitanja. Odgovori dobiveni na institucionalnoj razini i od predstavnika gospodarskog sektora će se međusobno usporediti i analizirati u zaključku. Intervjue je transkribirala sama autorica, zatim ih analizirala i na temelju analize donijela zaključak.

5. REZULTATI I RASPRAVA

5.1. Turizam u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Bjelovarsko-bilogorska županija (u daljnjem tekstu BBŽ), smještena u središnjoj Hrvatskoj, ima značajan turistički potencijal iako nije među najpoznatijim turističkim destinacijama u zemlji. U sastavu županije nalazi se i 18 općina. Na području BBŽ djeluje sveukupno sedam turističkih zajednica: regionalna zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije i šest lokalnih, TZ Bilogora-Bjelovar, TZ Daruvar-Papuk, TZ Grad Čazma, TZ Grubišno polje, TZ Sjeverna Moslavina i TZ Garić grad.⁴¹

Ova županija obiluje prirodnim ljepotama, uključujući šume, brda, rijeke i jezera. Zbog svojih zaštićenih prirodnih vrijednosti, zaštićenih kulturno-povijesnih dobara, lovišta, ribnjaka, vinskih cesta, geotermalnih izvora i sl., prostor županije predodređen je za razvoj turizma poput lječilišnog turizma, cikloturizma, lovačkog, ribolovnog, konjičkog turizma itd. Park prirode Papuk, koji se proteže i na susjednoj Požeško-slavonskoj županiji, dio je ovog područja. Papuk nudi mogućnosti za planinarenje, biciklizam i razne druge aktivnosti na otvorenom. BBŽ također nudi i mogućnosti za ribolov, jahanje i lov.

BBŽ također ima bogatu kulturnu baštinu. Grad Bjelovar, središnji grad Županije, ima nekoliko muzeja, galerija i kulturnih manifestacija tijekom godine. Na području Županije su brojni dvorci i crkve koji pružaju uvid u bogatu povijest ovog područja.⁴²

Među istaknutim zaštićenim područjima nalaze se Regionalni park Moslavačka gora, stablo Ginka u Daruvaru i Garić grad. Poznati spomenici povijesti i kulture su Garić grad, Dvorac Janković i katedrala sv. Terezije Avilske u Bjelovaru. Osim navedenih, tu je još i neopipljiva kultura poput običaja, tradicije i sl., čiji potencijal nije dovoljno iskorišten. Tijekom godine, BBŽ organizira razne manifestacije, poput kulturnih festivala, sportskih natjecanja i gastro događanja, koja privlače lokalne posjetitelje i posjetitelje iz drugih dijelova Hrvatske.⁴³ Jedna od većih manifestacija na području županije je Terezijana u Bjelovaru, koju posjeti oko 30 tisuća posjetitelja. Također, tu su i ostali događaji, među kojima su najpoznatiji Međunarodni jesenski sajam u Gudovcu, BOK fest, Lovrakovi dani kulture i Božićna priča u Grabovnici.⁴⁴

⁴¹ Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, <https://www.tzbbz.hr> (pristupljeno 15.01.2024.)

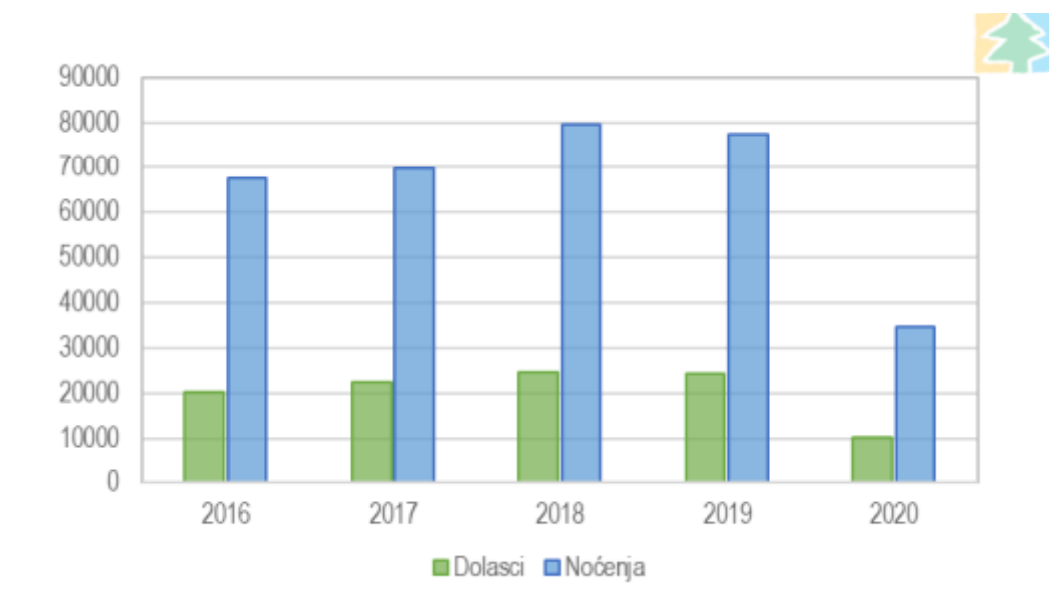
⁴² Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, <https://www.tzbbz.hr/turisticka-ponuda/> (pristupljeno 15.01.2024.)

⁴³ Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, <https://www.tzbbz.hr/dogadanja-bbz/> (pristupljeno 15.01.2024.)

⁴⁴ Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, <https://www.tzbbz.hr/turisticka-ponuda/> (pristupljeno 15.01.2024.)

Osim navedenih oblika turizma poznat je i cikloturizam. U ponudi postoji devet lokalnih ruta i jedna kružna županijska ruta dužine oko 183 km koja povezuje svih pet gradova i sedam općina.⁴⁵

Lječilišni turizam najviše je razvijen u Daruvaru, a njega čine Daruvarske toplice. Turističku ponudu osim njih čine još i termalni daruvarski vodeni park AquaeBalissae, sportsko-rekreacijski centar Veliki Grđevac i Bjelovarski bazen.⁴⁶ Županija postaje sve zanimljivija turistima, a u prilog tome govori i broj noćenja koji je u porastu u razdoblju od 2016. do 2020. godine (grafikon 1).

Grafikon 1. Broj dolazaka i noćenja na području Bjelovarsko-bilogorske županije u razdoblju od 2016. do 2020. godine

Izvor: https://bbz.hr/doc/uprava/strateska_studija_za_plan_razvoja_bbz.pdf

Iz grafikona 1. vidljivo je da je najveći ostvareni broj dolazaka bio u 2018. godini. U istoj godini ostvaren je i najveći broj noćenja. Tijekom 2019. godine pa sve do 2020. godine broj dolazaka i noćenja smanjuje se zbog globalne pandemije COVID-19. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku, tijekom 2022. godine na području BBŽ-a ostvareno je 22 387 dolazaka i 68 319 noćenja. Prema podacima o broju dolazaka i noćenja može se zaključiti da BBŽ nakon pandemije bilježi kontinuirani turistički rast. Veliku ulogu u tome imaju turističke i ekoturističke atrakcije.

⁴⁵ Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, <https://www.tzbbz.hr/cikloturizam/> (pristupljeno 15.01.2024.)

⁴⁶ Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, <https://www.tzbbz.hr/turisticka-ponuda/> (pristupljeno 15.01.2024.)

5.2. Potencijali razvoja ekoturizma u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

BBŽ smještena u srcu Hrvatske, očarava svojom prirodnom ljepotom, bogatom kulturnom baštinom i ekološkom raznolikošću. Svojim zaštićenim područjima, članstvom u Natura 2000 ekološkoj mreži te brojnim drugim potencijalima, Županija se ističe kao destinacija koja ima sve što je potrebno za razvoj ekoturizma. Osim toga, regija obiluje edukativnim programima, sportskim aktivnostima i mogućnostima za interakciju s lokalnim stanovništvom, pružajući posjetiteljima nezaboravna iskustva koja povezuju prirodu, kulturu i očuvanje okoliša.

Tablica 3. Pregled zaštićenih područja u BBŽ

Kategorija	Količina	Naziv atrakcije
Regionalni parkovi	1	Regionalni park Moslavačka gora
Zaštitne šume	2	Zaštitne šume Garić-grad Zaštitne šume Krndija-Turski potok
Spomenik parkovne arhitekture	1	Stablo Ginka u Daruvaru

Izvor: Javna ustanova za zaštitu prirode BBŽ, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/>

O zaštićenim dijelovima prirode na području BBŽ brigu vodi Javna ustanova Priroda BBŽ utemeljena u ožujku 2008. godine. Osnovna djelatnost JU BBŽ je zaštita, održavanje i promicanje zaštićenih područja i drugih zaštićenih prirodnih vrijednosti iz nadležnosti Županije⁴⁷. Zadaće ustanove su:

- Prati i proučava stanje zaštićenih područja i drugih zaštićenih prirodnih vrijednosti iz nadležnosti Bjelovarsko-bilogorske županije te vodi evidencije o njima i njihovom stanju.
- Temeljem stručnih elaborata priprema i nadležnim tijelima Županije predlaže akte o proglašenju zaštićenih područja i drugih zaštićenih prirodnih vrijednosti.
- Priprema i predlaže nadležnim tijelima mjere zaštite.
- Brine o organizaciji pravilnog održavanja zaštite.
- Pruža stručnu pomoć vlasnicima i korisnicima zaštićenih područja.

⁴⁷ Javna ustanova za upravljanje zaštićenim dijelovima prirode Bjelovarsko-bilogorske, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/o-ustanovi/> (pristupljeno 17.02.2024.)

- Priprema, organizira i provodi aktivnosti promicanja zaštićenih područja i drugih zaštićenih prirodnih vrijednosti kao prirodne baštine Županije.

Zaštićena područja koja su pod nadležnošću Ustanove su Regionalni park Moslavačka gora, stablo Ginka u Daruvaru, zaštitne šume Krndija-Turski potok i zaštitne šume Garić grad.

BBŽ također je uključena u **Natura 2000** ekološku mrežu za očuvanje ugroženih vrsta i staništa. Na području BBŽ u mrežu Natura 2000 uključeno je 17 područja. Od toga je 14 područja značajno za divlje svojte i stanišne tipove, a su 3 područja značajna za očuvanje ptica. Ukupna površina Natura 2000 u županiji je 79.843,57 ha⁴⁸.

Stablo Ginka u Daruvaru (slika 6) zaštićeno je kao spomenik parkovne arhitekture. Stablo je nagrađeno dvjema nagradama u 2019. i 2020. godini, a to su Hrvatsko stablo 2019. godine i srebrno Europsko stablo 2020. godine. Stablo se nalazi ispred ulaza u dvorac Antuna Jankovića, a proglašeno je zaštićenim 4.listopada 1967 godine.⁴⁹

Slika 5. Stablo Ginka u Daruvaru

Izvor: <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/podrucja/stablo-ginka-daruvar/>

Garić grad (slika 6) nalazi se na području Moslavačke gore u blizini Podgarića. Prvi puta spominje se 1163. godine a izgradio ga je hrvatski ban Stjepan Šubić 1256. godine. Godine 1544. Osmanlije su napale i srušile Garić grad te su od njega do danas ostale samo zidine koje

⁴⁸ Općenito o ekološkoj mreži, <https://bbz.hr/zupanijska-uprava/opcenito-o-ekoloskoj-mrezi> (pristupljeno 17.02.2024.)

⁴⁹ Zanimljivosti, <http://www.visitdaruvar.hr/ginkgo-biloba.aspx> (pristupljeno 17.02.2024.)

su danas omiljeno izletišta mnogima. U blizini Garić grada nalazi se i hotel Vila Garić koji ima infrastrukturu za prihvaćanje većeg broja posjetitelja. Garić grad i Vila Garić točke su biciklističke turističke staze i sastajalište planinara.⁵⁰

Slika 6. Zidine Garić grada

Izvor: Vlastita fotografija

Regionalni park Moslavačka gora proglašen je zaštićenim 25. lipnja 2011. godine Uredbom o proglašenju Regionalnog parka Moslavačka gora („Narodne novine”, 68/11) koju je donijela Vlada Republike Hrvatske⁵¹. Regionalni park Moslavačka gora nalazi se na području dvije županije: Sisačko-moslavačke i Bjelovarsko-bilogorske. Geomorfološka raznolikost jedna je od važnih razloga zašto je Park proglašen zaštićenim. Područje Parka prekriveno je većinom šumama bukve i hrasta kitnjaka, a najviši vrh je Humka, visok 489 m nadmorske visine. Zbog svoje georaznolikosti Park ima potencijal za razvoj znanstveno-edukativnog turizma, a vizija regionalnog parka jest postati drugi geopark u Hrvatskoj. Floru čine 242 biljne vrste, od kojih je 55 zaštićeno. Tu valja istaknuti strogo zaštićene vrste poput zvjezdastog šaša i mirisavog dvolista. U fauni parka je 155 životinjskih vrsta, od kojih treba istaknuti vidru i patuljastog orla.

Na inicijativu Javne ustanove za zaštitu prirode, županijska skupština BBŽ donijela je 20. ožujka 2014. godine odluku o proglašenju **zaštitne šume Krndija-Turski potok**. Površina zaštitne šume iznosi 1.20 ha, a proglašena je zaštitnom šumom s ciljem održavanja i zaštite

⁵⁰ TZ Garić Grad – Berek i Štefanje, <https://www.tzbbz.hr/o-regiji/gradovi-i-opcine/gari-grad> (pristupljeno 17.02.2024.)

⁵¹ Regionalni park Moslavačka gora, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/podrucja/regionalni-park-moslavacka-gora/> (pristupljeno 17.02.2024.)

spomenika kule Stupčanica. Utvrda Stupčanica nalazi se na sjevernoj strani Papuka iznad sela Bastaji. Udaljena je od Daruvara oko 15 kilometara i od 1961. godine zaštićeni je spomenik kulture. U utvrdi Stupčanici nalazila se kapela sv. Franje Biskupa. Kao vlastelini, plemići Tibilodovići, skrbeći o duhovnom i prosvjetnom životu, osnivaju veliki samostan sv. Margarete u Bijeloj, nedaleko Sirača. Na njihovom glavnom posjedu, u podnožju Stupčanice, zaživjela su i dva veća naselja, trgovišta, sa sudom i školom: Gornja Stupčanica, danas selo Bastajski Brđani, i Donja Stupčanica, danas selo Mali Bastaji, sa srednjovjekovnim župama Blažene Djevice Marije i sv. Mihaela. Cijelom veleposjedu pripadala su 62 sela, a posljednji vlasnik prije turskih osvajanja bio je plemić Stjepan Banić. Godine 1542. Stupčanicu osvajaju Osmanlije, koji se nakon poraza pod Bečom 1683. povlače iz utvrde. Bojeći se turskog protunapada, austrijska vojska spaljuje utvrdu. Od tada je napuštena i započinje njezino propadanje⁵².

Osim zaštićenih područja na području županije postoje i područja s edukativnim svrhama, kao što je npr. **Staza prijatelja prirode** na području ekološke mreže Bilogora i Kalničko gorje u Općini Veliki Grđevac. Direktno se veže na Kulturni centar Mato Lovrak. Namjena staze je educiranje djece o važnosti bioraznolikosti šumskih sustava i područja ekološke mreže Natura 2000. Staza je duga 600 metara i podijeljena je u četiri zone, a to su:⁵³

- Prva zona „Zona zabave“: sadrži drvene elemente za igru
- Druga zona „Zona škole u prirodi“: sadrži nadstrešnice i klupe za predavanja u prirodi
- Treća zona „Zona ptica Bilogore“: sadrži interpretaciju ptica koje su zaštićene ekološkom mrežom Natura 2000
- Četvrta zona „Zona poplavnih šuma“ s uzdignutom drvenom stazom koja skreće pozornost na očuvanje poplavnih šuma kao važnih ekosustava.

Unutar županije na **ribnjacima Blatnica** nalazi se i info-edukativni punkt. Punkt obuhvaća upravnu zgradu s prostorijama za predavanja i mikroskopiranje, nadstrešnicu za predavanja na otvorenom i poučnu stazu Lokvanjić dugu 2,9 km koja prati ribnjake Sisčani i Blatnica. Info-edukativni punkt osnovan je početkom 2016. godine u sklopu projekta Natura

⁵² Zaštitne šume Krndija-Turski potok, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/podrucja/zastitne-sume-krndija-turski-potok/> (pristupljeno 20.02.2024.)

⁵³ Staza prijatelja prirode, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/wp-content/uploads/2023/01/Staza-prijatelja-prirode.pdf> (pristupljeno 20.02.2024.)

2000. Poučna staza Lokvanjić ime je dobila po biljci okruglolisnom plavunu (*Nymphoides peltata*) ili mini lokvanju, često zvanom lokvanjić, od čijih se cvjetova ljeti cijeli ribnjaci zažute.⁵⁴ Info-edukativni punkt nudi edukativne programe za školarce i samostalno promatranje ptica u grupama do 10 osoba. Na području ribnjaka Sisčani i Blatnica nalazi se 101 vrsta ptica, od kojih je 55 zaštićeno u ekološkoj mreži Natura 2000.

Bilogorski turistički put turistička je destinacija općine Veliko Trojstvo koja se sastoji od 19 punktova raznovrsnih sadržaja. Rutu je moguće prijeći pješice, biciklom, na konju ili osobnim automobilom. Čardak je obično drvena ili kamena građevina koja se koristi u ruralnim područjima za različite svrhe, a jedan takav nalazi se upravo u Velikom Trojstvu. Na području općine također postoji i sportska rekreacija, kao što je planinarenje u Maglenči ili opuštanje na bazenima u Šandrovcu. U sklopu ove općine nalaze se i pčelari i dva restorana – Restoran vinarija Coner i Izletišta i vinotočje Vinia, koji pripremaju tradicionalne lokalne recepte. Tu se nalazi i kuća za odmor Vila Julijana i lovačka kuća Pajdo. Nedaleko samog centra sela nalazi se i Etno kuća gdje posjetitelji mogu vidjeti kako su kuće u Bilogori nekada izgledale. Osim navedenog prikaza, tu je još i prikaz zavičajne zbirke koja sadrži predmete poput ručnika, nošnji i ostalih predmeta koji su se nekada koristili. Na Bilogorskom putu nalaze se i alpake te se proizvodi kobilje mlijeko.⁵⁵

Osim navedenih ekoturističkih potencijala i lokaliteta, postoji i park tamnog neba „**Vrani kamen**“, područje koje karakterizira iznimna kvaliteta prirodnog noćnog neba bez svjetlosnog zagađenja, a posebno je zaštićeno kako bi se omogućile znanstvene, astronomsko-istraživačke, edukativne, turističke i druge javne aktivnosti. Park tamnog neba „Vrani kamen ” nalazi se u blizini grada Daruvara i prostire se na 8.000 hektara površine planine Papuk, u zapadnom dijelu Slavonije. Osim bogate flore i faune, Park je odlično mjesto za astronome i astrofotografe koji mogu uživati u promatranju i fotografiranju noćnog zvjezdanog neba. Najfrekventnije područje Parka je Petrov vrh, udaljen devet kilometara od centra grada Daruvara. U Planinarskom domu na Petrovom vrhu okrijepu i utočište mogu potražiti svi zaljubljenici u prirodu i astronomiju, a po potrebi se može i noćiti.⁵⁶

Od značajnih prirodnih bogatstava na području grada Garešnice nalaze se **ribnjaci Poilovlja** tj. rijeka Ilova, ribnjaci Poljana i poilovlje s ribnjacima koji su dio programa Natura

⁵⁴ Promatranje ptica i foto-safari u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, <https://www.zastita-priode-bbz.hr/wp-content/uploads/2020/04/tz-bbz-brosura-promatranje-ptica-2016.pdf> (pristupljeno 20.02.2024.)

⁵⁵ Bilogorski turistički put, <https://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/istrazi-bilogoru-bjelovar/priroda/bilogorski-turisticki-put> (pristupljeno 20.02.2024.)

⁵⁶ TZ BBŽ, <https://www.tzbbz.hr/turisticka-ponuda/bjelovar/park-tamnog-neba-vrani-kamen> (pristupljeno 22.02.2024.)

2000. Ribnjaci Poljana prostiru se uz duž rijeke Ilove od naselja Hrastovac do Marinog Sela na površini od 1.602,5 ha. Zaštićene vrste iz biljnog svijeta prostiru se na cca 1.500 ha, te tamo obitava europska vidra. Rijeka Ilova prostire se na 805,1 ha, opskrbljuje ribnjake Končanica, Poljana i Hrastovac vodom, obrasla je vlažnim livadama i poplavnim šumama visoke kvalitete (Ilovski lug, Ilovski dol). Od zaštićenih vrsta tamo obitava vodozemac crveni mukač, nekoliko ribljih vrsta, europska vidra i europski dabar. Poilovlje s ribnjacima prostire se na površini od 13.571,5 ha te obuhvaća tri kompleksa šaranskih ribnjaka (Končanica, Poljana, Hrastovac), od zaštićenih vrsta tamo obitava 62 vrste zaštićenih ptica⁵⁷.

Na području BBŽ nalaze se tri planine, i to Bilogora, Zapadni Papuk i Moslavačka gora. Po svojoj visini Bilogora je najniža, ali prostranstvom jedna od najvećih naših gora. Viši dijelovi Bilogore prekriveni su šumama u čijem sastavu prevladavaju staništa hrasta kitnjaka, graba i hrasta lužnjaka, a na sjevernim padinama i bukve. Na području Bilogore zastupljene su tri vrste lipe, i to velelisna, malolisna i srebrnasta. Šume pokrivaju veliki prostor Bilogore, čineći ako jedan od najvećih šumskih kompleksa u Hrvatskoj. Na planini se nalaze tri staze koje su prilagođene vještim i malo manje vještim penjačima, i to planinarski put Bilogorskim stazama, poučna staza Bilogora i dječja staza Mali Bilogorci. Planinarski put Bilogorskim stazama otvoren je 1976. godine i registriran je kod Hrvatskog planinarskog saveza. Kružnog je oblika s četiri kontrolne točke i duljine 15 kilometara. Za obilazak je potrebno otprilike četiri sata hoda. Poučna staza Bilogora otvorena je 2020. godine, a njezino uređenje financirano je sredstvima iz EU fondova. Duljine je 250 m, nalazi se u neposrednoj blizini planinarskog doma te je drvene konstrukcije. Uz samu stazu nalazi se 20 manjih informativnih tabli s fotografijama i opisima biljaka, odnosno stabala, te tri velika informativna panoa s opisom biljnog i životinjskog svijeta te svijeta gljiva. Uz svaki od velikih panoa nalazi se i klupa za odmor. Poučna staza je idealna za održavanje nastave u prirodi. Dječja planinarska staza kružnog je oblika, a početak i kraj su kod planinarskog doma Kamenitovac. Duljine je 4 kilometra, a na stazi su postavljene tri kontrolne točke: Sunčana livada, Medin izvor i Planinarski dom.⁵⁸

Zapadnom dijelu Papuka pristup se pruža od grada Daruvara, a najviši vrh tog dijela planine je Petrov vrh visok 547 m. Do planinarskog doma Petrov vrh može se doći novouređenom asfaltiranom cestom (9 km) ili pješice za dva i pol sata markiranom pješačkom stazom od Lječilišnog hotela Termal.⁵⁹

⁵⁷ TZ BBŽ, Zeleni vrtovi Poilovlja, <https://www.tzbbz.hr/images/dokumenti/1841/brosura-zeleni-vrtovi-poilovlja.pdf> (pristupljeno 22.02.2024.)

⁵⁸ TZ BBŽ, Moslavačka gora, <https://www.tzbbz.hr/planinarenje/bjelovar/bilogora> (pristupljeno 25.02.2024.)

⁵⁹ TZ BBŽ, Zapadni Papuk, <https://www.tzbbz.hr/planinarenje/bjelovar/zapadni-papuk> (pristupljeno 25.02.2024.)

Moslavačka gora Nalazi se na granici Bjelovarsko-bilogorske i Sisačko-moslavačke županije i spada u staro ulegnuto gromadno gorje paleolitskog nastanka, te je bogato rudnim bogatstvom. Njen najviši vrh je Humka (489 m nadmorske visine). Okoliš prirodno omeđuju tri rijeke – Česma, Lonja i Ilova, čineći ga sličnim otoku, što vjerojatno podsjeća na pradavna vremena kada je to područje bilo obuhvaćeno Panonskim morem. Ovo područje prepoznato je od strane planinara iz HPD Garjevica Čazma, koji su označili preko 40 kilometara planinarskih staza na njegovoj sjeverozapadnoj strani, obuhvaćajući najznačajnije točke na tom terenu. Među njima se ističu vrhovi Mjesec, Strma među, Vis, Čajere i Visoko brdo, kao i utvrde Jelengrad i Košuta grad. Također su označeni lokaliteti poput Kamene kugle, kamenoloma Pleterac i Samarica, te Kaluđerov grob.⁶⁰

⁶⁰ TZ BBŽ, <https://www.tzbbz.hr/planinarenje/bjelovar/moslavačka-gora> (pristupljeno 25.02.2024.)

6. INTERVJUI PROVEDENI U INSTITUCIJAMA

U ovom potpoglavlju biti će prikazani odgovori ispitanika zaposlenih u institucijama povezanim s turizmom, ekološkom poljoprivredom i ekoturizmom.

6.1. Općenite informacije o instituciji

U ovome potpoglavlju rada biti će prikazani pitanja i odgovori na pitanja iz prvog istraživačkog područja: Općenite informacije o instituciji (tablica 4).

Tablica 4. Odgovori ispitanika na prvo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Molim Vas da pobliže opišete instituciju u kojoj radite. Kada ste počeli poslovati i s kojim ciljem? Gdje ste sada? Kakav ste razvoj realizirali u posljednjih 10 godina? Koja je vizija razvoja Vaše institucije u sljedećih 10 godina?	I1	Naše poduzeće osnovano je 2009. Prvi zaposlenik u Ustanovi radi od 2010. godine, trenutno nas je troje i jedan čuvar prirode koji je tu u sklopu projekta zaposlen na 3 godine. U posljednjih desetak godina prijavljivali smo se na tematske natječaje naših ministarstava te po tim temama ulagali novac u prirodu. Htjeli bi imati svoj info centar negdje, bliže Moslavačkoj gori, za to čekamo neki projekt u kojemu bi nešto izgradili uz sufinanciranje županije.
	I2	TZ posluje od 1996./1997. Na mjestu sam direktora regionalne turističke zajednice BBŽ otprilike tri godine. Cilj je razvoj i promocija cjelokupne županije kao turističke destinacije; regionalna zajednica je koordinator između lokalnih TZ i spona s gradom te općinama unutar županije. Vizija, TZ je definirana zakonom.
	I3	LAG Sjeverna Bilogora postoji od 2012. Ideja LAG-ova je da stvaraju i razvijaju svoje područje prema potrebama stvarnih ljudi. Naša vizija je i dalje raditi na projektima, pokušati provesti

	koncept pametnih sela na području našeg LAG-a. i vratiti ljude na sela.
I4	Počeli smo poslovati 1993. kao jedinica lokalne samouprave. Planiramo razvijati projekte, prvi s kojim ćemo krenuti je revitalizacija našeg Etno centra odnosno kulturne baštine Bilogore. Pokušati ćemo osigurati sve što je potrebno za život na području Općine, u planu je izgradnja Kulturnog centra, malog nogometnog igrališta, obnova prometnica i pokušati ćemo privući novo i mlado stanovništvo.
I5	Udruga Eko Čazma osnovana je 2017. s ciljem organizacije eko sajma; i dan danas sajam funkcionira. Udruga nema novih članova, čak nas ima i manje nego nas je bilo u početku. Vizija je da pridobijemo nove mlađe članove, posjetimo neka ekološka imanja i saznamo na terenu kakva je zapravo situacija u Hrvatskoj.

Iz odgovora prikazanih u tablici 4. može se zaključiti da ispitanici navode da su njihove institucije osnovane silom zakona, te su institucije starije od deset godina a neke čak i više. Svaki ispitanik ima uglavnom pozitivno razmišljanje o napretku županije.

6.1.1. Marketinške aktivnosti i suradnja s institucijama

U ovom potpoglavlju rada biti će prikazani i analizirani odgovori (tablica 5) na pitanja iz drugog istraživačkog područja: Marketinške aktivnosti i suradnja s institucijama.

Tablica 5. Odgovori ispitanika na drugo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Koje marketinške aktivnosti poduzimate u okviru Vaše institucije? Kako Vaša institucija	I1	Marketinške aktivnosti su brošure i web stranica na kojoj objavljujemo što radimo. Imali smo i foto safari kada su došli fotografi i slikali ptice, surađujemo s lovcima i ribolovcima. Na stručnoj

<p>suraduje s drugim relevantnim institucijama na nacionalnoj i međunarodnoj razini kako bi poboljšala zaštitu prirode u BBŽ?</p>	<p>razini svake godine imamo skup čuvara prirode koji rade u ustanovama na lokalnoj razini, iznosimo probleme, tražimo zajednička rješenja i iznosimo nove ideje za izmjene zakona.</p>
<p>I2</p>	<p>Regionalne TZ se oglašavaju u suradnji s lokalnim TZ; najviše on-line i preko vodećih medija kao što su Jutarnji list, Večernji list, turistički blogovi. Što se tiče zaštite prirode, surađujemo s JU⁶¹ za zaštitu prirode BBŽ, s njima smo savjetodavno u suradnji.</p>
<p>I3</p>	<p>Imamo svoju web stranicu, Facebook stranicu, objave na radiju, radionice što se tiče naše strategije i provedbe naših natječaja, predavanja. U okviru zaštite prirode, imali smo prije COVID-a akciju <i>Zasadi drvo ne budi panj</i> gdje smo kupili sadnice i sve škole sa područja koje pokriva LAG su zasadile drvo u okolini svoje škole.</p>
<p>I4</p>	<p>Imamo našu web stranicu i Facebook stranicu na kojoj prenosimo bitne obavijesti i događaje u našoj općini. Općina ima nekoliko projekata koji bi trebali biti okosnica sa zaštitom prirode, no za sada nisu u realizaciji. Što se tiče suradnje trenutno imamo otvorene natječaje na koje se mogu prijaviti sve udruge.</p>
<p>I5</p>	<p>Pokrenuli smo stranicu www.ekosajam.hr koja funkcionira. Suradujemo s Ministarstvom poljoprivrede, lokalnom zajednicom i savezom ekoloških udruga.</p>

Iz prethodno prikazanih odgovora, vidljivo je da svi ispitanici koriste više oblika samopromocije, s naglaskom na internet. Što se tiče suradnje s institucijama svi ispitanici navode kako dobro surađuju na zajedničkim projektima, međusobno si pomažu i savjetuju.

⁶¹ JU BBŽ- Javna uprava za zaštitu prirode Bjelovarsko-bilogorske županije

6.1.2. Najvažnija ekološki zaštićena područja u BBŽ prema mišljenju ispitanika

U ovom potpoglavlju biti će prikazani i analizirani odgovori na pitanje Najvažnija ekološki zaštićena područja u BBŽ (tablica 6).

Tablica 6. Odgovori ispitanika na treće pitanje obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Koja su najvažnija ekološki zaštićena područja u BBŽ? Molim, nabrojite.	I1	Natura 2000 područje odnosno ribnjaci Sisčani, Blatnica i Narta.
	I2	Natura 2000 područje, na području TZ Sjeverna Moslavina i unutar Garešnice koje je zaštićeno za promatranje ptica i posjetiteljski centar.
	I3	Natura 2000 područje se nalaze i u našoj lokalnoj razvojnoj strategiji, to su područja s posebnom zaštitom za ptice i ima nešto i ribnjaka. Općina Zrinski Topolovac je cijela pod zaštitom Nature 2000.
	I4	Natura 2000, ribnjaci, promatranje ptica i ostalo.
	I5	Šetnica kroz Medjame koja je pokrenuta preko Nature 2000, ribnjaci Sisčani u mjestu Sisčani koji su selo ptica i koji imaju zaštitu ptica. Imamo i kamene kugle na Moslavačkoj gori.

Iz navedenih odgovora ispitanika može se zaključiti da ispitanici nisu kompletno upoznati s pozamašnom ponudom ekoturističkih atrakcija u BBŽ budući da većina stavlja naglasak na ribnjake u Sisčanima i promatranje ptica, odnosno flore i faune unutar Nature 2000. Ipak, može se reći da postoji svijest o zaštićenim područjima te da se prepoznaje važnost očuvanja prirode i biološke raznolikosti u navedenom području.

6.1.3. Mišljenja ispitanika o stanju ekološki zaštićenih područja u BBŽ

U ovom potpoglavlju biti će prikazani i analizirani rezultati na pitanje Mišljenja ispitanika o stanju ekološki zaštićenih područja u BBŽ (tablica 7).

Tablica 7. Odgovori ispitanika na četvrto pitanje obrasca za provedbu intervju

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Kako procjenjujete stanje ekološki zaštićenih područja u našoj županiji?	I1	Možda bi trebalo malo više zaštititi, no svaka zaštita je uskraćivanje nekih prava i to nije problem gdje je državno vlasništvo, a gdje je privatno teško je nekome objasniti da se na svom zemljištu mora ponašati pod određenim uvjetima.
	I2	Smatram da smo dosta dobro pokriveni i ne bi trebali ići u dodatno šticeenje tih područja, već ih treba zadržati u postojećim okvirima.
	I3	Ne postoji akcijski plan za njihovu zaštitu, niti su ljudi svjesni da ta područja treba dodatno zaštititi.
	I4	Mi kao općina možemo vrlo malo reći o tome, bavimo se drugim stvarima i nismo eko, nemamo ekoloških područja na području općine.
	I5	Stanje je pod kontrolom jer se nadzire i postoje ljudi koji su odgovorni i paze na prirodu, da se ne događaju neželjene stvari za stanište ptica i životinja koje su na tom području.

Odgovori sadrže različite perspektive i stavove o zaštiti prirode i zaštićenim područjima. Ispitanici razumiju važnost zaštite prirode, ali stanovnici nisu dovoljno educirani i informirani o zaštiti prirode. Nema dovoljno kvalitetnih podataka o zaštićenim područjima, nedostaje akcijski plan za njihovu zaštitu, postojeći sustav zaštite nije učinkovit te nedostaje adekvatna briga za očuvanje zaštićenih područja.

6.1.4. *Provedba projekata na ekološki zaštićenim područjima*

U narednom dijelu će biti prezentirani i razmatrani odgovori sudionika o projektima i programima vezanima za ekološki značajna područja (tablica 8).

Tablica 8. Odgovori ispitanika na peto pitanje iz obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Provodite li kakve programe / projekte / (eko)turističku ponudu vezanu za ekološki značajna područja? Molim, opišite.	I1	Da, imamo vođene ture za zainteresirane, za škole.
	I2	Mi ta područja uvijek uključujemo u promidžbene materijale i oni su sastavni dio naše ponude u bilo kakvim vrstama oglašavanja. Razgledavanje i šetnje mogu biti i grupni i individualni dolasci.
	I3	Ne, mi smo kroz našu prvu strategiju, kroz naše natječaje dodatno bodovali projekte na kojima je bio naglasak na područjima Natura 2000 baš da bi se potaknula svijest ljudi da ih je potrebno dodatno zaštititi.
	I4	Ne provodimo nikakve projekte. Imati ćemo dio oko Etno parka koji će imati vertikalne zelene zidove.
	I5	Mi kao udruga ne provodimo.

Navedeni odgovori pružaju uvid u različite aktivnosti i pristupe promociji i zaštiti zaštićenih područja, posebno u kontekstu Natura 2000 područja. Navedeni odgovori pokazuju raznolikost pristupa u promicanju i zaštiti zaštićenih područja, od edukacije i vođenih tura do integracije u promidžbene aktivnosti i poticanja svijesti kroz dodatne poticaje. Ključno je kontinuirano raditi na edukaciji, promociji i zaštiti tih područja kako bi se osiguralo njihovo očuvanje i njihova dostupnost budućim generacijama.

6.1.5. *Inicijative za očuvanje ekološki značajnih područja*

U ovom potpoglavlju prikazani su i analizirani odgovori ispitanika na pitanje koje se fokusira na temu provedbe inicijativa za očuvanje ekološki značajnih područja (tablica 9).

Tablica 9. Odgovori ispitanika na šesto pitanje obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Provodite li kakve mjere/inicijative kako biste očuvali ekološki značajna područja?	I1	Nakon što se napravi plan preventivne zaštite potrebno je osigurati sredstva za zaštitu, a nakon što je zaštićeno potrebno je osigurati nova sredstva da bi se ta zaštićena lokacija održavala. Mi smo pokušavali raditi neke turističke ture s OPG-ovima, no to nije bilo uspješno.
	I2	Konkretno imamo projekt na lokaciji KUC ⁶² Mato Lovrak gdje je jedna poučna staza gdje na temelju uputa JU za zaštitu prirode je prikaz cjelokupne flore i faune koja se tamo nalazi. Na stazi je sve označeno i mapirano te objašnjeno, nalaze se i dodatni sadržaji koji gostima približuju taj poučni prostor i smatram da je to dovoljno.
	I3	Pa ne provodimo isključivo samo za ta područja nego pokušavamo za cijelo LAG područje i to se nalazi u novoj strategiji. Što se tiče Nature možemo kroz različite edukacije pomoći ljudima da shvate što imaju u svom dvorištu.
	I4	Nemamo nešto posebno, vodimo brigu o našem okolišu ali nemamo neku posebnu inicijativu osim odvajanja otpada.
	I5	Bio je pokušaj čišćenja neželjenih deponija sa suradnjom grada Čazme i Komunalca Čazma te nas kao udruge. Išli smo na divlje deponije na tom području i čistili ih.

Ovi odgovori pružaju različite perspektive i pristupe vezane za provedbu inicijativa u svrhu očuvanja ekološki zaštićenih područja. Dobiveni odgovori prikazuju raznolike poteškoće i prepreke s kojima se ispitanici susreću u nastojanjima da sačuvaju ekološki važna područja.

⁶² Kulturno umjetnički centar Mato Lovrak

Iako su spomenute neke aktivnosti poput turističkih tura s OPG-ovima ili čišćenja divljih deponija, čini se da su te inicijative ili neuspjele ili su već provedene od strane drugih organizacija ili tijela. Također, nedostaje jasna strategija i konkretne inicijative usmjerene prema očuvanju prirodnih resursa na njihovom području. Umjesto toga, naglasak je više na općim inicijativama poput odvajanja otpada ili edukacije ljudi o prirodnim vrijednostima u njihovom okolišu. Stoga bi bilo važno da organizacije preuzmu aktivniju ulogu u razvoju konkretnih programa za očuvanje ekološki važnih područja i da se angažiraju na provođenju tih inicijativa kako bi stvarno doprinjele zaštiti okoliša.

6.1.6. Izazovi očuvanja ekološki zaštićenih područja

U ovom potpoglavlju su prikazani i analizirani odgovori ispitanika koji se odnose na izazove s kojima se ispitanici suočavaju kod očuvanja ekološki zaštićenih područja (tablica 10)

Tablica 10. Odgovori ispitanika na sedmo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Koje su najveće prijetnje ekološki zaštićenim područjima u našem području i kako se planirate nositi s tim izazovima? Kako se planira minimizirati negativan utjecaj ljudskih aktivnosti na ekološki zaštićenim područjima, posebice turizma i infrastrukturnih projekata?	I1	Najvećom prijetnjom smatramo ljude i njihov utjecaj zbog nedostatka svijesti o bitnosti takvih područja. Jedino što je moguće s naše strane je to da mi sami vodimo turističke ture.
	I2	Naši turistički vodiči su educirani kako pristupati određenom području i pri samoj prezentaciji lokaliteta oni gostima jasno daju do znanja što gosti ne smiju raditi. Bitno je preventivno gostima dati informaciju kako se ophoditi prema pojedinom prostoru pa se to može spriječiti.
	I3	Najveća prijetnja je čovjek, jedino edukacija koja bi krenula od vrtića pa sa djecom i njihovim roditeljima.
	I4	Na našem području nemamo ekološki zaštićenih područja, no trudimo se biti odgovorni stanovnici, razvrstavati otpad i ne zagađivati okoliš.
	I5	Najveće ekološke prijetnje su zagađenje voda i prirode, neodgovorni građani bi mogli narušiti taj mir i čisto područje te je šteta da se to devastira.

Pretpostavljam nadziranjem, kontrolom, sankcioniranjem ljudi koji ugrožavaju prirodu. To bi trebala raditi služba za zaštitu okoliša no ne rade, važnija je svijest ljudi zapravo.

Navedeni odgovori su jedinstveni te je iz njih je vidljivo da više ispitanika smatra neodgovorno ljudsko ponašanje glavnom prijetnjom ekološki zaštićenim područjima. Naglašava se važnost djelovanja službi za zaštitu okoliša i potreba za edukacijom građana.

6.1.7. Poticanje edukacije i svijesti o važnosti očuvanja ekološki zaštićenih područja

U ovom potpoglavlju biti će prikazani i analizirani odgovori ispitanika na osmo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua (tablica 11).

Tablica 11. Odgovori ispitanika na osmo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Potičete li edukaciju i svijest javnosti o važnosti očuvanja ekoloških područja?	I1	Idemo po školama kada nas pozovu, akcije kao što je sada npr. „Plastic free“ te smo po školama uspjeli dobiti predstave koje su zanimljive, a nakon toga se školarcima podjele prigodni poklončići i razgovaramo
	I2	Radimo to kroz komunikaciju gdje šaljemo priopćenja prema medijima, putem lokalnih turističkih zajednica definiramo neke stvari i kroz objave na društvenim mrežama i pisani materijal te na info pultevima educiramo i obavještavamo o pravilima ponašanja pri dolasku na lokaciju.
	I3	Na svim svojim radionicama pokušavamo uvijek naglasiti da je potrebno raditi na očuvanju okoliša, imali smo i prezentaciju ekoloških proizvoda u suradnji s jednim poduzećem i održali predavanja, trudimo se naglasiti važnost toga.

-
- I4** Imamo poneku edukaciju kroz vrtić, neke brošurice koje smo postavili u školi u suradnji s Komunalcem Bjelovar.
-
- I5** Ekološki sajam u Čazmi, suradnja s gradskom knjižnicom gdje imamo razmjenu sjemena starih sorti i potičemo njihovo korištenje.
-

Prikazani odgovori ispitanika o strategijama i aktivnostima usmjerenim na edukaciju i podizanje svijesti o očuvanju okoliša otkrivaju raznolike pristupe i inicijative koje se provode na lokalnoj razini i koje su usmjerene prema edukaciji i podizanju svijesti o važnosti očuvanja okoliša. Putem suradnje s različitim institucijama i organizacijama te organiziranjem događaja i aktivnosti, ispitanici nastoje potaknuti pozitivne transformacije u društvu.

6.1.8. Turističke promocije i aktivnosti na ekološki zaštićenim područjima

U ovom potpoglavlju biti će prikazani i analizirani odgovori ispitanika na deveto pitanje koje se bavi razvojem turizma na ekološki zaštićenim područjima (tablica 12).

Tablica 12. Odgovori ispitanika na deveto pitanje iz obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Organizirate li neke posebne promocije i usluge (pustolovne pješačenje po prirodnim / pješačkim stazama, i sl. – molimo, nabrojite!)	I1	Imamo jednu kraću i jednu dulju stazu koju mogu obići uz vođenje i postaviti pitanja. Svake godine imamo zimsko prebrojavanje ptica sa udrugama. Imali smo i foto safari kada su došli fotografi i slikali ptice.
	I2	Obilaske kroz pojedine prostore imamo u obliku grupa u kojima se nalaze novinari ili influenceri koji dalje prenose informacije o nama.
	I3	U pravilu ne.
	I4	Na području općine postoje tri glavne biciklističke staze koje potječu iz drugih općina. Trenutno je dosta popularan konjički

sport koji je podržan uz pomoć općine. Na našem području održava se Bilogora Trail - trkačka utrka, Bilogora Gravel - biciklistička utrka.

-
- I5** Mi kao udruga ne, ali u suradnji s planinarskim društvom Garjevica znali smo ići na kraće pješačke staze u blizini.
-

U ovim odgovorima prikazana je organizacija tura, različite lokacije i aktivnosti, suradnja s lokalnim dionicima te promicanje prirodnih ljepota i kulturne baštine u njihovim zajednicama. Navedeni odgovori prikazuju raznolikost aktivnosti koje se nude na razini županije, a također se prikazuje i angažman općina i udruga u sudjelovanju i promicanju aktivnosti koje se odvijaju u prirodi.

6.1.9. Problemi unutar institucija

U ovom potpoglavlju biti će prikazani problemi unutar institucija. Biti će analizirani izazovi s kojima se susreću, uključujući organizacijske poteškoće, nedostatak transparentnosti i upravljanje resursima (tablica 13).

Tablica 13. Odgovori ispitanika na deseto pitanje iz obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
S kojim problemima se susrećete?	I1	Osim malih finansijskih poteškoća ne bih naveo nikakve probleme jer sa svim partnerima imamo dobre odnose i međusobno si pomažemo.
	I2	Najviše s finansijskim problemima, relativno malim budžetima. Nedostatak kvalitetnog smještaja za turiste, prvenstveno hotelskog.
	I3	Pa kada smo počeli raditi ljudi nisu shvaćali što smo mi i što hoćemo, znali su doći tu i tražiti novac od nas i sl. Pojavilo se i nepovjerenje, kada smo konačno krenuli s natječajima počeli

su nas drugačije promatrati i shvatili da se nešto i događa.

I4 Velik problem je taj što kada se i prijavimo na neki projekt moramo prvo trošiti svoje novce jer negdje zapne papirologija.

I5 Problemi su prvo pomlađivanje udruge, problemi su s institucijama, financijskim sredstvima i sl. Ako nemate financijskih sredstava ne možete funkcionirati.

Većina ispitanika ističe financijske poteškoće kao glavnu prepreku u radu. Nedostatak financijskih sredstava ograničava njihove mogućnosti ulaganja u projekte i infrastrukturu. Ovi odgovori naglašavaju kompleksnost izazova s kojima se institucije suočavaju i potrebu za kreativnim pristupima u rješavanju financijskih, organizacijskih i društvenih problema.

7. INTERVJUI PROVEDENI S PRIVATNIM SUBJEKTIMA

U ovom potpoglavlju biti će prikazani odgovori ispitanika na pitanja iz drugog dijela obrasca za intervju koji sadrži sveukupno devet pitanja i odnosi se na ispitanike koji su vlasnici poljoprivrednih gospodarstava i ruralno-turističkih objekata. Ukupno je intervjuirano pet ispitanika. Zbog zaštite osobnih podataka u daljnjem tekstu ispitanike se neće imenovati već će biti izraženi anonimno: I6 (Ispitanik 6), I7 (Ispitanik 7), I8 (Ispitanik 8), itd.

7.1. Općenite informacije o privatnim subjektima

U ovome potpoglavlju rada biti će prikazani i analizirani rezultati odnosno odgovori na pitanja iz prvog istraživačkog područja: Općenite informacije o gospodarstvu (tablica 14).

Tablica 14. Odgovori ispitanika na prvo pitanje obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Molim Vas da pobliže opišete poduzeće/gospodarstvo? i s	I6	Restoran, sobe i vinarija osnovane su 2002. Cilj je bio vinograd i proizvodnja vina, no naposljetku se ukazala prilika za osnivanjem

**kojim ciljem, gdje ste sada?
Koje veličine je Vaše
poduzeće? Koje
marketinške aktivnosti
poduzimate u okviru Vašeg
poduzeća, koja je vaša
vizija za budućnost i razvoj
Vašeg poduzeća, itd.)**

restorana i ugostiteljske ponude. Naša vizija je povećati ugostiteljski kapacitet. Od dodatnih sadržaja u planu je izgradnja bazena, šetnica, wellnessa u sklopu smještajnih objekata. Vezano uz vinariju i ugostiteljski dio oglašavamo se na društvenim mrežama: Facebook i Instagram. Za veće projekte surađujemo na lokalnoj razini s turističkom zajednicom i gradom Bjelovarom.

I7 OPG je osnovano 2004., a od 2011. imamo registriran i turizam kao dopunsku djelatnost u formi izletišta a 2012. i smještajni kapacitet u ruralnoj kući. Sada imamo kapacitet za 80 sjedećih mjesta u restoranu, tj. u dvije sale. „Terasa Bilo“ prima do 50 osoba i drugi prostor „Pod starom kruškom“ prima oko 30 osoba. Naš marketing svodi se na preporuku. Imamo Internet stranicu i stranice na društvenim mrežama, ali nismo baš aktivni. Što se tiče vizije...dok se ne dogodi smjena generacija.

I8 OPG posluje od 2007., bavimo se uzgojem konja, prije toga smo bili u sportu, a trenutačno smo to proširili na proizvodnju kobiljeg mlijeka i prirodne kozmetike. Od turističkog dijela tu je i naša Etno kuća. Cilj je da budemo prepoznati po našim proizvodima, a na nama je da dalje to održavamo i razvijamo. Oglašavamo se najviše putem društvenih mreža (Facebook i Instagram) te usmenom preporukom. Trenutačno renoviramo našu ruralnu kuću za odmor koju ćemo obogatiti novim sadržajem.

I9 Romska kuća otvorena je 2010., radi se o udruzi Lovari Romska kuća koji su sa članovima

udruge i nama domaćinima na ovom terenu, pokušavamo napraviti pilot projekt hostela Romska kuća. Nakon toga ići ćemo na zapošljavanje Roma. Mi smo jedinstvena destinacija i kao takvi smo prepoznati na nacionalnoj razini i nama ljudi dolaze sami, također dolaze novinari. Imamo viziju, uz ono što smo do sad mislili je pružati smještaj, učenike viših razreda srednje škole dovoditi na desetak dana da kroz radionice upoznaju baštinu ovog kraja i našeg naroda, gastro radionice, suvenirnica, nudili bi smještaj ostalim zainteresiranim gostima.

I10 Izletišta i vinotočje Vinia je OPG koje je započelo sa svojim radom 2012. Danas imamo kamp za kampere te četiri objekta koja sadržavaju vinski podrum, restoran, sobe s 4 zvjezdice i rođendaonicu za dječje rođendane. U sklopu izletišta imamo i štalu s vrhunskim konjima i mogućnost upisivanja škole jahanja, terenskih jahanja i jahanja u manježu, a sve uz pratnju trenera. Dio objekta gdje je restoran koristi se za razna događanja, od vjenčanja, rođendana, krstitaka, ali i vikend izleta i popodnevnih ručkova. Planovi za najveća ulaganja su definitivno u smještaj kojeg bismo nadogradili preuređenjem nekih dijelova postojećih objekata, ali i sagradili nekoliko bungalova. Najveći marketing odvija se putem društvenih mreža, sponzoriranih objava i tzv. „influencera“; redovito istražujemo neke njihove najpoznatije stranice za promociju našeg Izletišta te im tim putem šaljem ponude.

Kroz analizu ovih odgovora, možemo bolje razumjeti dinamiku razvoja OPG-a i ruralnog gospodarstva te identificirati potencijalne smjerove za daljnji razvoj i unapređenje poslovanja u tim sektorima. Iz navedenih odgovora vidljivo je da većina ispitanika svoja gospodarstva promovira putem društvenih mreža kao što su Facebook i Instagram, a ostali ispitanici više preferiraju usmenu preporuku koju prenose njihovi gosti.

7.1.1. Ponuda turističkih usluga

U ovom dijelu, istražiti ćemo različite turističke usluge koje nude lokalna gospodarstva. Biti će prikazani odgovori koji ukazuju na koji način ova gospodarstva integriraju turističke elemente u svoje poslovanje te kako stvaraju autentična iskustva koja doprinose obogaćivanju ruralnog turizma (tablica 15).

Tablica 15. Odgovori ispitanika na drugo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Koje (turističke) usluge/proizvode nudite na svom gospodarstvu?	I6	Trenutno od proizvoda nudimo naše vino, domaću hranu i vođenje degustacije naših vina. Od turističkih usluga organiziramo raznorazne igre na igralištu, bazirani smo na suradnje sa školama i vrtićima da djeci približimo poljoprivredu i život na selu.
	I7	Uz smještajne kapacitete imamo jahanje, održavamo teambuildinge i razne radionice za školsku djecu i izlete. Također održavamo i dane Ede Murtića kada nam dolaze studenti iz Zagreba na radionice. Naši gosti su uključeni u sve radove na gospodarstvu ako to žele, od jutarnjeg hranjena, čišćenja, timarenja, vožnju sijena, berbu vinograda i sl.
	I8	Prodajemo kobilje mlijeko, prirodnu kozmetiku, nudimo usluge noćenja i turističkog jahanja. Svojim gostima dajemo mogućnost

edukacije i izrade prirodne kozmetike koja sadrži kobilje mlijeko te sve što gosti izrade na radionici mogu odnijeti kući.

I9 Imamo prezentacije u trajanju od 60-90 minuta i animaciju u smislu rezanja romske pogače i degustaciju naših proizvoda i proizvoda s obližnjih gospodarstava. Imamo nasad lavande i uz to nešto malo smilja, čaj od lavande, pripravke od lavande, ulja i macerate.

I10 U restoranu možete održati ručak ili proslavu te u dogovoru s vlasnikom obići vinski podrum, degustirati vino i poslušati zanimljivosti o vinu, ali i samom izletištu. Rođendaonica je prostor za dječje rođendane vikendom, nudimo mogućnost vođenja djece na konjima, odlazak u šumu i na ribnjak kako bismo djeci pružili neponovljiv osjećaj. U dogovoru s trenerima i ovisno o vašem znanju o konjima, možete izabrati opciju koja vam najviše odgovara- samostalno jahanje na terenu, šetnja na konju uz trenera, škola jahanja i mnoge druge. Kamp za kamp kućice ili šatore smjestili smo na prostranoj lokaciji s izuzetnim pogledom na livade, grad Bjelovar i Bilogoru, a odmah pored nalazi se objekt sa smještajem koji ljeti nudi jacuzzi za osvježenje.

Iz navedenih odgovora može se primijetiti da ispitanici na svojim gospodarstvima nude raznovrsne turističke usluge koje uključuju različite aktivnosti. Svako od ovih gospodarstava pruža jedinstvena iskustva posjetiteljima, bilo kroz gastronomske doživljaje, aktivnosti na otvorenom, edukaciju o lokalnoj kulturi i tradiciji ili jednostavno kroz uživanje u prirodi i miru ruralnog okruženja. Ovakva raznolikost ponude obogaćuje turističku privlačnost ruralnih područja i doprinosi promidžbi županije kao zanimljive ruralno turističke destinacije.

7.1.2. Planovi za poboljšanje usluga na gospodarstvima

U ovom potpoglavlju rada će se prikazati i analizirati odgovori ispitanika o unapređenju i poboljšanju usluga na njihovim gospodarstvima (tablica 16).

Tablica 16. Odgovori ispitanika na treće pitanje obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Planirate li skorije uvođenje / turističkih usluga / proizvoda na gospodarstvu?	I6	Planiramo. Proširenjem ugostiteljskog i smještajnog kapaciteta i s ponudom turističkih aktivnosti.
	I7	Imali bi još dva apartmana, jednu sobu i wellness i u nekakvom okvirnom planu je oko 15 do 16 kreveta ukupno.
	I8	Trenutno ne planiramo uvoditi nove usluge.
	I9	Planiramo imati smještajne kapacitete. Imamo puno upita za kampere i prezentacije romske etno kuhinje te nam je to također u planu.
	I10	Za sada jedino što planiramo je preuređenje i nadogradnja smještajnih jedinica.

Na temelju analize odgovora ispitanika o planiranju uvođenja ili poboljšanja turističkih usluga na svojim gospodarstvima, možemo primijetiti različite strategije i pristupe. S druge strane, postoje ispitanici koji trenutno ne planiraju uvoditi nove usluge, dok drugi imaju neke pretpostavke ili ideje za budućnost, ali još nisu razradili konkretne planove. Postoji jasan interes za razvoj i poboljšanje turističke ponude, što može pridonijeti razvoju ruralnog turizma i povećanju atraktivnosti destinacija za posjetitelje.

7.1.3. Suradnja gospodarstava s lokalnom zajednicom

U ovom potpoglavlju biti će prikazani i analizirani odgovori ispitanika na četvrto pitanje koje se odnosi na suradnju gospodarstava s lokalnom zajednicom i obrnuto (tablica 17).

Tablica 17. Odgovori ispitanika na četvrto pitanje obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
<p>Suradujete li/pomažete li lokalnoj zajednici na neki način? Kako lokalna zajednica surađuje s Vama i podržava Vas (ulaganje u infrastrukturu, uključivanje u manifestacije, financijska potpora, mjere ruralnog razvoja...). Obrazložite.</p>	I6	<p>Suradujemo. Organiziramo i sufinanciramo sva događanja u sklopu općine Kapela kojoj pripadamo, humanitarno pomažemo slabije stanovnike iz općine. Što se tiče lokalne zajednice, općina sva svoja događanja, domjenke i sl. organizira kod nas što je korisno za promociju. Suradujemo s njima u pisanju projekata za lokalne i županijske fondove. Od općine nemamo financijsku potporu.</p>
	I7	<p>Da. Uz sve namirnice koje nabavljamo lokalno od susjeda, imamo suradnje u vezi turizma u smislu ustupanja parkinga ili usputnih stanica kao npr. Romska kuća u Maglenči, centra Mato Lovrak, dođu kod nas na ručak nakon toga. Inače sam i predsjednik konjičke udruge Konji gizardi iz Velike Pisanice te i tu sudjelujem u folklorima i ostalim događajima. Imali smo jedan lijepi projekt s općinom Šandrovac i udrugom Kremen (udruga za očuvanje Bilogorskih običaja). U tom projektu je bila škola jahanja koja se odvijala kod nas.</p>
	I8	<p>Suradujemo na način da otkupljujemo neke proizvode od drugih okolnih domaćih proizvođača, često imamo promocije naših proizvoda od kobiljeg mlijeka na našem OPG-u. Lokalna zajednica nas podržava, najviše suradujemo s lokalnom akcijskom grupom LAG Bilogora.</p>
	I9	<p>Da, stalno smo u kontaktu s lokalnom zajednicom. Svake godine organiziramo manifestaciju Jurjevo na Bilogori.</p>

I10 Suradujemo s lokalnom zajednicom koja nam kroz financijske potpore omogućava dodatne sadržaje, a mi sa svojim programima na Izletištu pomažemo lokalnoj zajednici da imaju što više programa i sadržaja koje turisti mogu koristiti u našoj županiji.

Odgovori ispitanika pokazuju različite razine suradnje s lokalnom zajednicom u kontekstu ruralnog turizma. Odgovori pokazuju da suradnja s lokalnom zajednicom igra ključnu ulogu u razvoju ruralnog turizma, potičući održivi razvoj, promociju lokalnih resursa i stvaranje bogatog iskustva za posjetitelje.

7.1.4. Privlačnosti Bjelovarsko-bilogorske županije

U ovom poglavlju biti će prikazani i analizirani odgovori na pitanje o percepciji ispitanika o čimbenicima koji privlače turiste u Bjelovarsko-bilogorsku županiju (tablica 18).

Tablica 18. Odgovori ispitanika na peto pitanje obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Prema vašem mišljenju, što turiste najviše zanima / privlači u BBŽ ? Hrana / piće / prirodne ljepote / baština? Obrazložite.	I6	Što se nas tiče imamo uvijek pohvale za našu domaću hranu, trudimo se imati autohtoni domaći proizvod, vole naša vina, hodanje po prirodi, biciklijada i sl. Uvršteni smo u biciklističku rutu grada Đurđevca.
	I7	Možda ih privlači ta turistička nerazvijenost, nije pretrpano, nije razvikano, priroda je. A vjerujem da je malo i ta domaća hrana, domaći uzgoj, domaće recepture, prirodno i zdravo.
	I8	Najviše ih zanima priroda, druženje sa životinjama, život bez stresa, domaća hrana i ostale zanimljive mogućnosti mjesta.

I9	Ljudi žele upoznati Bilogoru, taj pitomi kraj i isto tako što se tiče ovog dijela samih nas, ljudima je zanimljivo da čuju povijest i običaje.
I10	Turiste u BBŽ najviše privlači gastronomska ponuda i priroda. Oni dolaze kod nas uglavnom sa željom za odmorom i ostaju oduševljeni mirom i tišinom koju okolica Bjelovara nudi.

Na temelju analize odgovora ispitanika, može se zaključiti da turiste u Bjelovarsko-bilogorsku županiju najviše privlače različiti aspekti prirode i ruralnog okruženja. Ti elementi uključuju čist okoliš, mirno okruženje te mogućnost druženja sa životinjama. Osim toga, autohtona hrana, domaće namirnice i vina igraju važnu ulogu u privlačenju turista. Sportske aktivnosti također imaju značajan utjecaj na privlačnost ovog područja. Turiste interesira mogućnost bavljenja sportovima poput sportskog jahanja, biciklizma i trčanja. Ovi aktivni doživljaji pružaju posjetiteljima priliku da istraže ljepote prirode na dinamičan i aktivan način. Ukupno gledajući, kombinacija netaknute prirode, gastronomske ponude, domaćih proizvoda i mogućnosti za sportske aktivnosti čini Bjelovarsko-bilogorsku županiju atraktivnom destinacijom za posjetitelje koji traže mir, autentičnost i aktivnosti u prirodi.

7.1.5. Stanje turističkog tržišta i prosječno vrijeme boravka turista u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji

Kroz ovo pitanje istražujemo mišljenja ispitanika o trenutnom stanju turističkog tržišta u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, pri čemu pažnju posvećujemo i prosječnom vremenu koje turisti provode na različitim destinacijama (tablica 19)

Tablica 19. Odgovori ispitanika na šesto pitanje obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Kako vidite turističko tržište danas u BBŽ? Koliko u prosjeku vremena turist provodi kod Vas?	I6	Povećao se interes za turizmom u našoj županiji, ljudi su počeli tražiti domaće proizvode i vraćanje mirnijim mjestima. Turisti se kod nas mogu podijeliti u dvije kategorije: turisti koji dolaze na par dana pa prenoće i

obitelji koje dolaze na kratki izlet, ručak u trajanju nekih dva do tri sata.

I7 Imamo ugostiteljstvo pa kada su pričesti, krizme i slična slavlja naš kapacitet je popunjen. Prošle godine je bilo dva i više noćenja, većinom su to poludnevni izleti, na ručak, malo jahanje, šetnja ili biciklizam.

I8 Najčešće se kod nas preferira vikend noćenje, na primjer ljudi koji žele otići iz centra Zagreba u mirnije dijelove i doživjeti opušteniji vikend okruženi životinjama i seoskim prizorima.

I9 Trenutno turist kod nas provede oko dva sata, u budućnosti idemo na to da se može zadržati i prenoćiti.

I10 Turisti se kod nas zadržavaju oko tjedan dana. Međutim, nerijetko se dogodilo da ljudi ostanu po dva - tri tjedna. Redoviti gosti zbog posla svake godine dolaze u isto vrijeme.

Produženi boravak turista i redoviti posjetioци svjedoče o postojanju lojalnih gostiju te potencijalu za daljnji razvoj destinacije. S obzirom na navedene faktore, može se očekivati daljnji rast turizma i povećani interes za BBŽ. Ruralni turizam nailazi na izazove zbog kratkotrajnih posjeta turista. Dok se primjećuje interes za posjećivanjem regije i traženjem lokalnih proizvoda, mnogi turisti ostaju samo kratko vrijeme. Ovaj oblik turizma ograničava ekonomski doprinos ruralnim područjima. Međutim, postoji potencijal za razvoj dugoročnijih turističkih aranžmana. Ključni izazov leži u privlačenju turista koji bi ostali duže te u poboljšanju infrastrukture kako bi se poboljšalo iskustvo posjetitelja.

7.1.6. Razmišljanja o ekoturizmu

Ovim pitanjem istražena su različita mišljenja i perspektive o ekoturizmu, naglašavajući važnost očuvanja prirodnih resursa i promicanja održivih oblika turizma u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji (tablica 20).

Tablica 20. Odgovori ispitanika na sedmo pitanje obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Kakvo je vaše mišljenje o ekoturizmu, planirate li ga uključiti u svoje gospodarstvo?	I6	Zanimljiva nam je ta ideja, ali trenutno ne planiramo.
	I7	Imamo istu smočnicu za nas i za goste, polazimo od toga da imamo dobre i zdrave namirnice i za nas i goste. U jednu ruku smo održivi jer imamo zatvoreni krug proizvodnje, koristimo solarne panele i sl.
	I8	Planiramo ga uključiti i smatramo da već djelomično imamo neku vrstu takvog turizma zbog eko proizvodnje kobiljeg mlijeka.
	I9	Da, recimo da smo već uključeni jer nemamo sredstva da bi kupovali neke snažne kemikalije za svoje nasade pa ih ručno održavamo i beremo te se smatramo eko.
	I10	Vjerujem kako mi kao Izletište van grada na neki način već i provodimo ekoturizam sa svim što imamo u svojoj ponudi.

Iako su trenutačno uključeni u ekološki osviještene prakse, postoji želja za daljnjim unapređenjem i razvojem ekoturizma kako bi se promovirala održivost i poštovanje prema prirodi. Zaključno, odgovori sugeriraju da postoji interes za ekoturizmom u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji te svijest o važnosti očuvanja okoliša i kulturne baštine kroz turističke aktivnosti. Ovi različiti pristupi i perspektive mogu pridonijeti razvoju ekoturizma kao važnog segmenta turističke industrije u županiji.

7.1.7. Razvoj gospodarstava u budućnosti

Pomoću ovog pitanja istražena su razmišljanja i stavovi ispitanika o razvoju i sredstvima kojim će potaknuti razvoj gospodarstva u budućnosti (tablica 21).

Tablica 21. Odgovori ispitanika na osmo pitanje obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Kakav razvoj će Vam trebati? Od kojeg izvora (razvoja) biste Vi krenuli?	I6	Trenutni plan je izgradnja nove terase, izgradnja bazena, proširenje vinograda, izgradnja nove proizvodne jedinice u Višnjevcu, razgovaramo i o suradnji s vinarijom u Kostanjevcu o spajanju nekih tura po vinogradima i to bi bilo to u idućih pet godina.
	I7	Mi ćemo pokušati razvoj preko Ministarstva poljoprivrede, poticajem za mlade poljoprivrednika preko sina. Možda bi pokrenuli koji trajni nasad, vinograd i sl.
	I8	Mi već koristimo neke mjere ruralnog razvoja, npr. mjera 6.3.1. na razini LAG-a za razvitak malih poljoprivrednih gospodarstava. Pokušati ćemo ugraditi i solarne panele.
	I9	Jedino u Hrvatskoj za romsku nacionalnu manjinu postoji Akcijski plan za Rome, sve ovisi o čovjeku koji vodi nacionalnu politiku i o tome koliko se on osobno želi zauzeti da projekti prođu.
	I10	Malo skuplja, ali isplativa investicija su- solari. Solarni paneli su budućnost energije, kako za tvrtke, tako i privatne domove. Kao OPG u prirodnom okruženju, tu prirodu treba zadržati. Manje betona-više trave. Bitno je krenuti.

Navedeni planovi za poboljšanje gospodarstava reflektiraju njihovu posvećenost održivom razvoju i dugoročnom prosperitetu svog gospodarstva. Iz odgovora ispitanika može se vidjeti da svi imaju jasno definirane planove za budućnost svojih poljoprivrednih gospodarstava. Naglasak se stavlja na korištenje solarnih panela i odvajanje otpada što pokazuje da gospodarstva žele i mogu biti održiva i ekološki orijentirana.

7.1.8. Promicanje ekoloških vrijednosti

Pitanje pokazuje razmišljanja ispitanika o ekološkoj osviještenosti i smanjenjima negativnih utjecaja na okoliš (tablica 22).

Tablica 22. Odgovori ispitanika na deveto pitanje obrasca za provedbu intervjua

Pitanje	Ispitanik	Odgovor
Koje ekološke vrijednosti promičete? Smatrate li se ekološki osviještenim? Smanjujete li negativan utjecaj svojih aktivnosti na okoliš? Na koji način?	I6	Plasiramo na tržište domaću hranu. Posjedujemo solarne panele i dizalice topline kojima opskrbljujemo Vinariju. Smatramo se ekološki osviještenima.
	I7	Mi smo u području Natura 2000 i pridržavamo se uputa koje su propisane. Većinom nemamo ni otpada jer hranu koja je višak podijelimo.
	I8	Promičemo prije svega zdravu hranu za uzgoj naših konja i ždrebadi jer proizvodimo hranu bez pesticida i na taj način ne zagađujemo okoliš. Ne koristimo umjetna gnojiva već naš stajski gnoj.
	I9	Lavandu ne tretiramo, proizvodimo ulje koje ne razrjeđujemo i to nam dokazuje koliko smo na dobrom putu da nastavimo prema ekološkoj proizvodnji. Vodimo brigu o tome kako radimo i obrađujemo kulture, sve radimo ručno i tako vodimo i brigu o okolišu.
	I10	Ako smo zadovoljili potrebe prirode svojim prigodnim ponašanjem, znat ćemo i kako pametno provoditi ekoturizam. Postoji niz alternativa koje možemo početi upotrebljavati, samo treba volje.

Iako je samo jedan ispitanik spomenuo povezanost s područjem Natura 2000, neki odgovori istaknuli su ekološke pristupe u proizvodnji hrane i energije. Na primjer, jedan spominje korištenje solarnih panela i lokalne hrane, dok drugi naglašava organski uzgoj konja i ručnu obradu polja radi zaštite okoliša. Također se spominje potencijal za ekoturizam kroz prakse koje čuvaju prirodu. Iako bi bilo korisno da više ispitanika dijeli svoje ekološke prakse, postoje temelji za razvoj ekoturizma u tom području kroz primjenu ovih načela i jačanje svijesti o važnosti očuvanja okoliša.

8. ZAKLJUČAK

Hrvatski turizam temelji se na bogatstvu zaštićenih područja koja se ubrajaju u devet kategorija nacionalne zaštite, obuhvaćajući 9,3% ukupnog teritorija države. Pod zaštićenim područjima prirode podrazumijevaju se najčešće nacionalni parkovi i zaštićena područja unutar europske ekološke mreže NATURA 2000, koja obuhvaćaju 29,3% ukupne površine Hrvatske. Navedena područja imaju pretpostavke za bavljenje ekoturizmom kao jednim od selektivnih i održivih oblika turizama. Uloga Nature 2000 jest čuvanje i informiranje posjetitelja o prirodnim i ljepotama pojedine regije te razvijanju svijesti o očuvanju prirodnih ekosustava. Osim što potiče povećanje turističkog prometa, Natura 2000 privlači investicije u sektor ekoturizma te potiče raznolikost gospodarskih aktivnosti na lokalnoj razini.

BBŽ županija također je uključena u Natura 2000 ekološku mrežu radi očuvanja ugroženih vrsta i staništa. U mrežu Natura 2000 uključeno je 17 područja, od kojih je 14 značajno za divlje vrste i stanišne tipove, dok su 3 područja značajna za očuvanje ptica. Riječ je o sljedećim područjima: ribnjaci Končanica, ribnjaci Poljana, ribnjaci Sisčani i Blatnica, rijeka Česma, ribnjaci uz Česmu, Poilovlje s ribnjacima, Bilogorsko i Kalničko gorje i ostali. Ukupna površina Nature 2000 u županiji iznosi 79.843,57 hektara. Osim područja pod Naturom 2000, postoje i područja pod zaštitom s ekoturističkim predznakom, a to su: Stablo Ginka u Daruvaru, Regionalni park Moslavačka gora, Zaštitne šume Garić-grad i Zaštitne šume Krndija-Turski potok. Područja pokrivena zaštitom Nature 2000 i ostala navedena područja prirode osnova su za razvoj ekoturizma u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.

Kako bi se istražili potencijali za razvoj ekoturizma, autorica je provela istraživanje na području Bjelovarsko-bilogorske županije na uzorku deset ispitanika, od kojih je pet zaposleno u institucijama povezanim s turizmom, dok preostalih pet čine vlasnici ruralno-turističkih objekata i poljoprivrednih gospodarstava. Cilj istraživanja je stjecanje uvida u trenutno stanje ekoturizma na području županije s ispitanicima koji su prema odabiru autorice bili najtješnje povezani s temom rada. Potencijal razvoja ekoturizma zasniva se na ruralno-turističkim objektima, ekološkim udrugama, Javnoj ustanovi Bjelovarsko-bilogorske županije (JU BBŽ) i Lokalnoj akcijskoj grupi (LAG). Ovi akteri igraju ključnu ulogu u poticanju razvoja ekoturizma u trenutku istraživanja. JU BBŽ posebno se ističe jer je njezina osnovna djelatnost zaštita prirode i edukacija posjetitelja o razini zaštite prirodnih područja. Iz analize odgovora predstavnika odabranih institucija i udruga može se zaključiti:

- Bez obzira na različitost institucija, sve promoviraju vlastite aktivnosti putem istih kanala promocije kao što je Facebook, mrežne stranice, brošure, radijske emisije, razne lokalne kampanje i akcije
- Svi ispitanici nabrojali su ista područja zaštićene prirode koja su obuhvaćena Naturom 2000 što govori u prilog činjenici da ih ispitanici prepoznaju i identificiraju.
- Institucije i udruge ističu izuzetnu važnost zaštite okoliša u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji ne samo u kontekstu zaštite prirode i prirodnih vrijednosti nego i razvoja ekoturizma na osnovi zaštićenih prirodnih vrijednosti. Međutim, trenutno nedostaje konkretan akcijski plan zaštite okoliša koji bi usmjerio njihovo djelovanje. Institucije se suočavaju s problemom privatnog vlasništva u kontekstu zaštite okoliša, na što ne mogu utjecati
- Što se tiče vođenih turističkih i ekoturističkih aktivnosti institucije i ustanove provode ih na različite načine ovisno o vlastitim zadaćama i vrsti poslovanja. Primjerice, JU BBŽ organizira i provodi vođene turističke i ekoturističke ture na području Nature 2000 i organizira i vodi škole u prirodi namijenjene učenicima. Turistička zajednica aktivno sudjeluje u promidžbi zaštićenih područja., također kao obavezni dio svojih aktivnosti. Općina Veliko Trojstvo je primjer dobre prakse u kontekstu očuvanja okoliša. LAG Sjeverna Bilogora u malom segmentu potpomaže zaštitu prirode kroz projekte koji nastoje zadržati mlade ljude na selu. Udruga Eko Čazma provodi ekološke projekte, kao što je Eko sajam. Sve su ovo primjeri zaštite prirode od strane različitih dionika u BBŽ od kojih svaki štiti prirodu na komplementaran i kontinuiran način. Iako se ekoturizam ne razvija direktno, svaka institucija potiče aktivnosti u zaštićenoj prirodi.
- Nadalje, što se tiče ekoloških inicijativa i akcija koje institucije u BBŽ provode, JU BBŽ provodi kampanje „Plastic free“, LAG provodi kampanju „Zasadi drvo, ne budi panj“ i edukacije. Udruga Eko Čazma sudjeluje u povremenim čišćenjima deponija, dok općina Veliko Trojstvo predstavlja primjer dobre prakse kroz male korake kao što je sortiranje otpada u kućanstvima. Svi dionici na sebi svojstven način provode specifične ekološke aktivnosti čime se jača svijest o ljepoti i važnosti prirode i čišćenja okoliša.
- Prema mišljenju predstavnika institucija čovjek i njegov utjecaj predstavljaju najveću prijetnju ekološkim područjima. Razlog je nedovoljna educiranost o važnosti takvih područja. Smatraju da bi rješenje problema bilo zaposlenje educiranog turističkog vodiča. Također, svi ispitanici kroz svoje tvrtke potiču edukaciju kroz obrazovne institucije.

- Većina institucija ima problem s financijskim sredstvima i administracijom, dok udruga Eko Čazma financijski problem ne ističe kao primarni već želi privući nove i mlađe članove.

Druga razina istraživanja provedena je na uzorku gospodarskih subjekata. Gospodarski subjekti koji se nalaze u ruralnim područjima i lijepoj prirodi izabrani su u istraživanje zbog potencijalnog prelaska s ruralnog turizma na ekoturizam i razvijanja ekoturizma, te zbog prirodnih ljepota kojima su okruženi. Iako ne prakticiraju ekoturizam u punom smislu te riječi, oni su ključni nositelji ruralno-turističkih i ekoturističkih aktivnosti koje uključuju blagodati poput mira, tišine, prirodnog krajolika i prirodnih ljepota, domaće hrane i različitih aktivnosti povezanih s prirodom. Iz odgovora ispitanika dobiveni su sljedeći rezultati:

- Svi ispitanici na svojim gospodarstvima nude domaću hranu, domaća vina i aktivnosti u prirodi. Također, svi ispitanici planiraju infrastrukturno unaprijediti svoja gospodarstva, odnosno povećati broj smještajnih i ugostiteljskih jedinica. Povećanje kapaciteta može pridonijeti uvećanom razvoju ruralnog turizma, atraktivnosti destinacija za posjetitelje i broju dolazaka.
- Ispitanici dobro surađuju s lokalnom zajednicom pri organizaciji manifestacija, prodaji vlastitih proizvoda i usluga. Suradnja je korisna, ali nije izravno usmjerena na zaštitu prirode, već se fokusira isključivo na organizaciju manifestacija na ruralnim područjima.
- Ispitanici smatraju da turiste najviše privlači ljepota prirode koja ih okružuje, mir, ukusna domaća hrana i aktivnosti koje se mogu odvijati u prirodi. To su svakako predispozicije za razvoj ekoturizma. Turističko tržište u Županiji vide kao perspektivno i očekuju daljnji zamah razvoju turizma.
- Na svojim gospodarstvima prakticiraju ekološka načela i ekološke prakse, trude se živjeti održivo i čuvati prirodu.
- Određeni ruralno-turistički objekti nalaze se na području Natura 2000 i prepoznaju potencijale i važnost ovih područja za ekoturizam i ukupan razvoj, dok se ostali objekti ne nalaze u blizini tih područja, no trude se očuvati prirodu koja ih okružuje.
- Vinarije, restorani, izletišta, a posebice Romska kuća, predstavljaju komparativnu prednost ove županije u odnosu na ostala područja kontinentalne Hrvatske.

Na temelju usporedbe stavova ispitanika iz državnog, odnosno javnog sektora i sektora privatnog poduzetništva, primjećuje se da privatni poduzetnici naglašavaju važnost dobre suradnje s lokalnom zajednicom te, prepoznajući privlačnost prirodnih ljepota, potiču aktivnosti

povezane s prirodom i promoviraju turizam kao perspektivno područje razvoja. Svi ističu potrebu za edukacijom o zaštiti okoliša i provode akcije i kampanje te surađuju s nadležnim institucijama radi očuvanja okoliša i unaprjeđenja turističke ponude. Aktivnosti kao što su vođene ture, ekološki sajam i čišćenje deponija reflektiraju njihov angažman u zaštiti okoliša.

Na temelju prikazanih sažetaka iskaza iz intervjua mogu se potvrditi sljedeće hipoteze:

H1: Ekoturizam u BBŽ nalazi se u početnoj fazi razvoja.

- Autorica rada zaključuje da odabrani predstavnici imaju visoko razvijenu ekološku svijest i sklonost razvijanju ekoturizma, no zbog nepostojanja strateških turističkih planova i ciljeva, ekoturizam se razvija polako i nedovoljno koordinirano
- Institucije i gospodarski subjekti surađuju u skladu sa svojim mogućnostima i sklonostima prema ekoturizmu. Nedostaju im jasne smjernice s obzirom na to da je ekoturizam relativno novi oblik turizma. Potražnja turista za ekoturizmom postoji, stoga se svi spontano prilagođavaju tim zahtjevima i trendovima.

H2: Razvoj ekoturizma u BBŽ temelji se na ekološkim poljoprivrednim gospodarstvima, ruralno turističkim gospodarstvima i zaštićenim prirodnim vrijednostima.

- Ekoturizam se temelji na ekološkim poljoprivrednim gospodarstvima kojih nema mnogo, a koja su smještena u ruralnim područjima. Iako proizvodi s ekoloških poljoprivrednih gospodarstava nisu certificirani⁶³, na gospodarstvima se primjenjuju ekološke prakse u proizvodnji.
- Ruralna područja obiluju prirodnom ljepotom, no ruralno-turistička gospodarstva često nisu blizu zaštićenih dijelova prirode. Ona ruralno-turistička gospodarstva koja se nalaze bliže zaštićenim dijelovima prirode upoznati su s potencijalima zaštićene prirode i trude se uklopiti svoju turističku i eno-gastronomsku ponudu u ekološku i domaću ponudu, dok se ostali ispitanici u ruralnom prostoru trude živjeti održivo, unaprjeđuju svoje kapacitete i njeguju povezanost s ljepotama Bilogore. Potencijali razvoja ekoturizma u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji mogli bi biti bolje iskorišteni kroz jaču povezanost institucija i udruga koje su povezane s prirodom, obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva te ekoloških proizvođača, bolju koordiniranost i jasniju viziju prema zajedničkom cilju razvijanja ekoturizma.

⁶³ Iako su neka gospodarstva nekada bila certificirani ekološki proizvođači, sada nisu više u sustavu ekološke poljoprivrede. Unatoč tome, nastavljaju primjenjivati ekološka načela u svom poslovanju

9. PRIJEDLOG EKOTURISTIČKE PONUDE U BBŽ

Dan 1: Upoznajte Grad i okolicu

Razgledavanje Grada: Po dolasku u grad, turisti će imati priliku razgledati središte grada te posjetiti znamenitosti poput gradskog parka s glazbenim paviljonom i crkve sv. Terezije Avilske. Uz to, posjetit će muzej gdje će poslušati kratko predavanje o povijesti grada.

Degustacija vina i ručak: Nakon obilaska grada, turisti će se uputiti prema Izletištu i vinotočju Vinia gdje ih očekuje ručak i degustacija domaćih vina. U ugodnom ambijentu, imat će priliku kušati najbolja vina regije i upoznati se s lokalnim gastronomskim specijalitetima.

Aktivnosti u prirodi: Nakon osvježenja, turisti mogu odabrati između raznih aktivnosti u prirodi poput vožnje bicikala, jahanja ili opuštajuće šetnje prirodom. Ova aktivnost omogućuje im da uživaju u ljepoti okoliša i aktivno provedu vrijeme na otvorenom.

Posjet Maglenči i Čazmi: Za one željne istraživanja, moguć je izlet u Maglenču kako bi posjetili Kamenitovac i prošetali Bilogorskim obroncima, odnosno u okolicu Čazme gdje se nalaze Natura 2000 ribnjaci i šetnje kroz Medjame.

Dan 2: Upoznajte kulturu i gastronomiju

Prezentacija u Romskoj Kući: Drugi dan započinje posjetom Romskoj kući gdje će turisti imati priliku naučiti o kulturi Roma, njihovoj povijesti i običajima. Ova autentična prezentacija pružit će im uvid u bogatu tradiciju ovog naroda.

Ručak na Izletištu "Na Malenom Brijegu": Nakon prezentacije, vrijeme je za opuštajući ručak na izletištu "Na Malenom Brijegu" gdje će posjetitelji imati priliku kušati autohtona domaća jela i uživati u prekrasnom krajoliku te vidjeti Bilogoru na dlanu i prošetati okolnim stazama.

Nakon ručka mogu posjetitelji mogu sudjelovati u raznim aktivnostima kao što je hranjenje životinja ili sezonsko branje voća i povrća. Za one željne uživanja u vinu u blizini se nalazi Vinarija gdje se mogu kušati njihova vina.

10. LITERATURA

KNJIGE:

1. Bralić, I. (2005.): Hrvatski nacionalni parkovi, Školska knjiga d.d., Zagreb
2. Bilen, M. (2011.): Turizam i okoliš, Mikrorad d.o.o., Zagreb
3. Čavlek, N. (2011): Turizam – ekonomske osnove i organizacijski sustav, Školska knjiga, Zagreb
4. Demonja, D., Ružić, P. (2010.): Ruralni turizam u Hrvatskoj, Meridijani, Zagreb
5. Dujmović, M. (2014.): Kultura turizma, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Odjel za ekonomiju i turizam „Dr. Mijo Mirković“ u Puli, Odsjek za interdisciplinarne studije, Pula
6. Golub, B. i sur. (2016.): Potencijali razvoja ekoturizma na hrvatskim rijekama, Zbornik radova 2. kongresa eko i održivog turizma, LUX, ASPIRA Visoka škola za menadžment i dizajn, Zagreb, str. 31
7. Galičić, V. (2014.): Leksikon ugostiteljstva i turizma. Opatija: Fakultet za menadžment u turizmu i ugostiteljstvu
8. Jadrešić, V. (2001.): Turizam u interdisciplinarnoj teoriji i primjeni, Zbornik istraživanja, Školska knjiga, Zagreb
9. Jadrešić, V. (2010.): Janusovo lice turizma: Od masovnog do selektivno održivog turizma, Plejada, Zagreb
10. Klarić, Z., Gatti, P. (2006.): Hrvatski turizam – Plavo, bijelo, zeleno, poglavlje u knjizi: Ekoturizam str. 149-163, Institut za turizam, Zagreb
11. Muller, H. (2004.): Turizam i ekologija, Masmedia
12. Pirjevec, B. (1998.): Ekonomska obilježja turizma, Golden marketing, Zagreb, str. 19
13. Vidaković, P. (2003.): Nacionalni parkovi i zaštićena područja u Hrvatskoj, Fond za stipendiranje mladih za zaštitu prirode i turizma, Zagreb
14. Vukonić, B., Čavlek, N. (2001.): Rječnik turizma, Masmedia, Zagreb

ZAKONODAVNI I STRATEŠKI OKVIR:

1. Državni zavod za statistiku, Dolasci i noćenja turista 2022., Zagreb, 08. ožujka 2023., <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29506> (preuzeto 06.08.2023.)

2. Institut za turizam: Konkurentnost turističke destinacije i vrste turizma: prijedlog prijevoda UNWTO-ovih definicija, https://mint.gov.hr/userdocsimages/AA_2018_cdokumenti/180926_unwto_definicije.pdf (preuzeto 06.08.2023.)
3. Izvješće o ostvarenju Plana upravljanja i Godišnjeg programa zaštite, održavanja, očuvanja i promicanja NP Brijuni za 2022.g., <https://www.np-brijuni.hr/hr/otomana/dokumenti-i-izvjesca> (preuzeto 05.08.2023.)
4. Izvješće o GPZ za 2022. godinu, <https://www.pp-papuk.hr/dokumenti/godisnji-programi-radova-i-izvjesca/> (preuzeto 05.08.2023.)
5. JU BBŽ, Publikacije, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/wp-content/uploads/2020/04/tz-bbz-brosura-promatranje-ptica-2016.pdf> (preuzeto 16.09.2023.), https://www.zastita-prirode-bbz.hr/wp-content/uploads/2020/03/Poucna_staza_Lokvanjic-letak.pdf (preuzeto 16.09.2023.), <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/wp-content/uploads/2023/01/Staza-prijatelja-prirode.pdf> (preuzeto 16.09.2023.)
6. Ministarstvo gospodarstva, zaštićena područja u Hrvatskoj, <https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-zastitu-prirode-1180/zasticena-podrucja/upisnik-zasticenih-podrucja/1199>
7. Ministarstvo turizma i sporta Republike Hrvatske, <https://mint.gov.hr/vijesti/1-kongres-ekoloskog-i-odrzivog-turizma/8622> (20.02.2024.)
8. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Ekološka mreža Natura 2000 u Republici Hrvatskoj, <https://mingor.gov.hr/o-ministarstvu-1065/djelokrug/uprava-za-zastitu-prirode-1180/ekoloska-mreza-natura-2000/ekoloska-mreza-natura-2000-u-republici-hrvatskoj/1211>
9. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, https://mint.gov.hr/UserDocsImages/2022_dokumenti/003_220721_Strategija_ROT_nacrt.pdf (preuzeto 31.07.2023.)
10. Rezultati poslovanja javne ustanove „Nacionalni park plitvička jezera“ za razdoblje od siječnja do prosinca 2022. godine, <https://np-plitvicka-jezera.hr/otomana/dokumenti/> (preuzeto 05.08.2023.)
11. Strateška studija utjecaja na okoliš plana razvoja Bjelovarsko-bilogorske županije za razdoblje od 2022. do 2027. godine (Mesarić, M i sur.), IRES EKOLOGIJA d.o.o., Zagreb, prosinac 2021.,

https://bbz.hr/doc/uprava/strateska_studija_za_plan_razvoja_bbz.pdf

(preuzeto 06.08.2023.)

12. Strategija razvoja održivog turizma do 2030., NN 2/2023, https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/full/2023_01_2_18.html

13. Strategija razvoja turizma grada Karlovca 2012.-2020., https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fwww.karlovac.hr%2FUserDocsImages%2Fdokumenti%2Fstranice%2FStrategijarazvojturizmagradaKarlovca2012.-2020_saIspravnimImpresumom.doc&wdOrigin=BROWSELINK

INTERNETSKI IZVORI:

1. Bilogorski turistički put, TZ Bilogora-Bjelovar, <https://turizam-bilogorabjelovar.com.hr/images/uploads/734/bilogorski-turisticki-put.pdf> (preuzeto 20.09.2023.)
2. Brčić-Stipčević, V., Petljak, K., Renko, S. (2010.), Ekoagroturizam – pokretač održivog razvoja turizma, Ekonomski fakultet Zagreb, https://bib.irb.hr/datoteka/429920.Brcic-Stipecevic_Petljak_Renko.pdf (preuzeto 27.02.2023.)
3. Bruntland, Gro Harlem (1987.): Report of the World Commission on Environment and Development: Our Common Future, [Our Common Future: Report of the World Commission on Environment and Development \(un.org\)](https://www.un.org/en/development/desa/policy/our-common-future-report-of-the-world-commission-on-environment-and-development-un.org/) (preuzeto 09.05.2024.)
4. CROSTO – Croatian Sustainable Tourism Observatory, <http://www.crosto.hr/hr/o-projektu/o-nama/> (preuzeto 27.02.2023.)
5. Cimerfraj: Ekološki turizam u Hrvatskoj: 7 zelenih koraka prema eco-friendly smještaju, <https://www.cimerfraj.hr/ideje/eko-turizam-hrvatska> (preuzeto 16.03.2024.)
6. Đurčević, T.: „Selektivni turizam“, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2020. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:523254> (preuzeto 19.09.2023.)
7. Enciklopedija, pojam turizam, <https://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=62763> (preuzeto 20.09.2023.)
8. Filipović, Stjepan. „Selektivni oblici turizma u Republici Hrvatskoj“, Završni rad, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2021. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:137:829175> (preuzeto 19.09.2023.)
9. Hrvatska enciklopedija. Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/> (preuzeto 16.09.2023.)

10. IUCN, O nama, <https://www.iucn.org/about-iucn> (preuzeto 16.09.2023.)
11. INSTO – International Network of Sustainable Tourism Observatories, <https://www.unwto.org/sustainable-development/unwto-international-network-of-sustainable-tourism-observatories> (preuzeto 29.7.2023.)
12. Konferencija za razvoj ruralnog turizma, <https://www.rrt2020.info/konferencija-rrt/program-konferencije/> (20.02.2024.)
13. IFOAM: International Federation of Organic Agriculture Movements (2018). Definition of organic agriculture. <https://www.ifoam.bio/why-organic/organic-landmarks/definition-organic> (preuzeto 16.03.2024.)
14. Javna ustanova za upravljanje zaštićenim područjima BBŽ, <https://www.zastita-prirode-bbz.hr/> (preuzeto 05.08.2023.)
15. Klub članova selo, 6. međunarodni kongres ruralnog turizma, <https://kongres.klubselo.hr/> (17.02.2024.)
16. Popis subjekata u ekološkoj proizvodnji, <https://view.officeapps.live.com/op/view.aspx?src=https%3A%2F%2Fpoljoprivreda.gov.hr%2FUserDocsImages%2Fdokumenti%2Fpoljoprivreda%2Fekoloska%2FPOPIS%2520WEB.xlsx&wdOrigin=BROWSELINK> (preuzeto 16.03.2024.)
17. Projekt Ecotop, Visoko gospodarsko učilište u Križevcima, <https://www.vguk.hr/multimedia/dfca64b77b9a7898d03ee658f74bee1c7e5f656b73c3e4085166cfeca8cc035b474519811551101285.pdf> (preuzeto 16.10.2023.)
18. Svrznjak K., i sur. (2014.) Mogućnosti razvoja ekoturizma u Koprivničko-križevačkoj županiji, Visoko gospodarsko učilište Križevci, <https://www.vguk.hr/multimedia/2fa45bc21b295ce757684815f05bb37e8e4e2db4476b00cfcc3fd246d3bf248cc85a0e761551101197.pdf> (preuzeto 29.7.2023.)
19. TIES, Our mission, <https://ecotourism.org/what-is-ecotourism/> (preuzeto 29.7.2023.)
20. TZ Garić Grad – Berek i Štefanje, <https://www.tzbbz.hr/o-regiji/gradovi-i-opcine/gari-grad> (preuzeto 21.09.2023.)
21. Turistička zajednica Bjelovarsko-bilogorske županije, <https://www.tzbbz.hr/turisticka-ponuda/> (preuzeto 20.09.2023.)
22. TZ BBŽ, Zeleni vrtovi Poilovlja, [brosura-zeleni-vrtovi-poilovlja.pdf](https://www.tzbbz.hr/brosura-zeleni-vrtovi-poilovlja.pdf) (tzbbz.hr)
23. UNTWO, <https://www.unwto.org/sustainable-development/ecotourism-and-protected-areas> (preuzeto 27.07.2023.)
24. Udruga Eko Zadar, O nama, <https://ekozadar.hr/o-nama/> (preuzeto 20.09.2023.)

25. Udruga Argonauta, O nama, <https://argonauta.hr/o-nama/> (preuzeto 20.09.2023.)

26. Udruga Sunce, O nama, <https://sunce-st.org/o-suncu/tko-smo/> (preuzeto 20.09.2023.)

SAŽETAK: POTENCIJAL RAZVOJA EKOTURIZMA U BJELOVARSKO-BILOGORSKOJ ŽUPANIJI

U fokusu ovog istraživanja je razvoj ekoturizma na ruralnim područjima u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji. Analizira se uloga javnih institucija, privatnih sektora i lokalne zajednice u promicanju ekoturizma te se istražuju izazovi i potencijali tog sektora. Iako postoji potražnja za ekoturističkim iskustvima, nedostatak koordinacije i nedostatak jasnih smjernica predstavljaju prepreke u razvoju. Suradnja među dionicima, educiranje i promocija ekološke proizvodnje i turizma ključni su koraci prema ostvarivanju potencijala ekoturizma u regiji.

U radu se zaključuje da se ekoturizam u županiji nalazi u početnoj fazi razvoja te da su najvažniji resursi njegova razvoja ekološka poljoprivredna gospodarstva, ruralno turistička gospodarstva i zaštićene prirodne vrijednosti.

Ključne riječi: ekoturizam, ruralno-turistička gospodarstva, zaštićena područja, BBŽ

SUMMARY: POTENTIAL OF ECOTOURISM DEVELOPMENT IN BJELOVAR-BILOGORA COUNTY

The focus of this research is the development of ecotourism in rural areas in Bjelovar-Bilogora County. The role of public institutions, private sectors and the local community in promoting ecotourism is analyzed and the challenges and potentials of the sector are explored. While there is a demand for ecotourism experiences, a lack of coordination and a lack of clear guidance pose obstacles to development. Cooperation among stakeholders, education and promotion of ecological production and tourism are key steps towards realizing the potential of ecotourism in the region. The paper concludes that ecotourism in the county is in the initial stage of development, and that the most important resources for its development are ecological agricultural farms, rural tourist farms and protected natural values.

Keywords: ecotourism, tourism, rural-tourist economy, protected areas, Bjelovar-Bilogora County

11. PRILOZI

a. Obrazac za provedbu intervjua

PITANJA ZA INTERVJU- INSTITUCIJE POVEZANE S TURIZMOM, EKOTURIZMOM I RURALNIM RAZVOJEM

1. Molim Vas da pobliže opišete instituciju u kojoj radite. (kada ste počeli poslovati (koje godine) i sa kojim ciljem? Gdje ste sada? Kakav razvoj ste realizirali u posljednjih 10 godina? Koja je vizija razvoja Vaše institucije u narednih 10 godina?
2. Koje marketinške aktivnosti poduzimate u okviru Vaše institucije? Kako Vaša institucija surađuje s drugim relevantnim institucijama na nacionalnoj i međunarodnoj razini kako bi poboljšala zaštitu prirode u BBŽ?
3. Koja su najvažnija ekološki zaštićena područja u BBŽ. Molim, nabrojite.
4. Kako procjenjujete stanje ekološki zaštićenih područja u našoj županiji?
5. Provodite li kakve programe/projekte/(eko)turističku ponudu vezanu za ekološki značajna područja? Molim, opišite.
6. Provodite li kakve mjere/inicijative kako biste očuvali ekološki značajna područja?
7. Koje su najveće prijetnje ekološki zaštićenim područjima u našem području i kako se planirate nositi s tim izazovima? Kako se planira minimizirati negativan utjecaj ljudskih aktivnosti na ekološki zaštićenim područjima, posebice turizma i infrastrukturnih projekata?
8. Da li potičete edukaciju i svijest javnosti o važnosti očuvanja ekoloških područja?
9. Da li organizirate neke posebne turističke promocije i usluge (pustolovne ture, pješačenje po prirodnim / pješačkim stazama, i sl. – molimo, nabrojite!)
10. S kojim problemima se borite?

PITANJA ZA INTERVJU- PRIVATNI SUBJEKTI

1. Molim Vas da pobliže opišete svoje poduzeće/gospodarstvo? (kada ste počeli poslovati (koje godine) i sa kojim ciljem, gdje ste sada? Koje veličine je Vaše poduzeće, koliki broj radnika zapošljavate? Koje marketinške aktivnosti poduzimate u okviru Vašeg poduzeća, koja je vaša vizija za budućnost i razvoj Vašeg poduzeća, itd.)
2. Koje (turističke) usluge/proizvode nudite na svom gospodarstvu?
3. Planirate li skorije uvođenje/poboljšanje turističkih usluga/proizvoda na gospodarstvu?

4. Suradujete li/pomažete li lokalnoj zajednici na neki način? Kako lokalna zajednica suraduje s Vama i podržava Vas (ulaganje u infrastrukturu, uključivanje u manifestacije, financijska potpora, mjere ruralnog razvoja....) Obrazložite.
5. Prema vašem mišljenju, što turiste najviše zanima/privlači u BBŽ ? Hrana/piće/prirodne ljepote/baština (obrazložite)
6. Kako vidite turističko tržište danas u BBŽ? Koliko u prosjeku vremena turist provodi kod Vas?
7. Kakvo je vaše mišljenje o ekoturizmu, planirate li ga uključiti u svoje gospodarstvo?
8. Kakav razvoj će Vam trebati ? Od kojeg izvora (razvoja) biste Vi krenuli?
9. Koje ekološke vrijednosti promičete? Smatrate li se ekološki osviještenim? Da li smanjujete negativan utjecaj svojih aktivnosti na okoliš? Na koji način?

b. Prilozi-slike, grafikoni i tablice

Slika 1. Panorama jezera Kaluđerovac na Plitvičkim jezerima.....	26
Slika 2. Otočje Brijuna.....	27
Slika 3. Benediktinski samostan na otoku Sv. Marija.....	28
Slika 4. Biokovo Skywalk.....	30
Slika 5. Stablo Ginka u Daruvaru.....	35
Slika 6. Zidine Garić grada.....	36
Grafikon 1. Broj dolazaka i noćenja na području Bjelovarsko-bilogorske županije razdoblju od 2016. do 2020. godine.....	33
Tablica 1. Ostvarena noćenja u proteklih pet godina u Hrvatskoj.....	3
Tablica 2. Neke tržišne karakteristike masovnog i selektivno-održivog turizma prema Jadrešiću (2010).....	7
Tablica 3. Pregled zaštićenih područja u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji.....	34
Tablica 4. Odgovori ispitanika na prvo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua.....	42
Tablica 5. Odgovori ispitanika na drugo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua.....	44
Tablica 6. Odgovori ispitanika na treće pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	46
Tablica 7. Odgovori ispitanika na četvrto pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	47
Tablica 8. Odgovori ispitanika na peto pitanje iz obrasca za provedbu intervjua.....	48
Tablica 9. Odgovori ispitanika na šesto pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	49
Tablica 10. Odgovori ispitanika na sedmo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua.....	50
Tablica 11. Odgovori ispitanika na osmo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua.....	51

Tablica 12. Odgovori ispitanika na deveto pitanje iz obrasca za provedbu intervjua.....	53
Tablica 13. Odgovori ispitanika na deseto pitanje iz obrasca za provedbu intervjua.....	54
Tablica 14. Odgovori ispitanika na prvo pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	55
Tablica 15. Odgovori ispitanika na drugo pitanje iz obrasca za provedbu intervjua.....	59
Tablica 16. Odgovori ispitanika na treće pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	61
Tablica 17. Odgovori ispitanika na četvrto pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	62
Tablica 18. Odgovori ispitanika na peto pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	63
Tablica 19. Odgovori ispitanika na šesto pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	65
Tablica 20. Odgovori ispitanika na sedmo pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	66
Tablica 21. Odgovori ispitanika na osmo pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	67
Tablica 22. Odgovori ispitanika na deveto pitanje obrasca za provedbu intervjua.....	68

ŽIVOTOPIS

Petra Nađ rođena je 14. kolovoza 1997. godine u Našicama. Osnovnu školu „Ivan Goran Kovačić“ završila je u Đakovu. Nakon toga završava Srednju strukovnu školu Antuna Horvata u Đakovu, smjer Agroturistički tehničar. Nakon položene državne mature 2016. godine upisuje Prijediplomski stručni studij Menadžment u poljoprivredi na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima. Godine 2021. stječe titulu bacc.ing.agr obranom rada na temu „Certificiranje ekološke poljoprivredne proizvodnje“. Iste godine upisuje Specijalistički diplomski stručni studij Poljoprivreda, smjer Održiva i ekološka poljoprivreda, također na Visokom gospodarskom učilištu u Križevcima.

Tijekom studija aktivno je sudjelovala na radionicama „Agr-Iot“ u okviru projekta SPARK („Sinergija prirodoslovaca, astronoma, računaraca Križevaca“) na temu ruralne informatike i pametnih rješenja u poljoprivredi te „Coca-Colina podrška mladima“, čiji je cilj bio prenošenje životnih i poslovnih vještina, odnosno prodajnih i pregovaračkih vještina, vještina upravljanja projektima i sl. Također je sudjelovala na konferenciji „Slavonika“ održanoj 2020. godine na Fakultetu agrobiotehničkih znanosti u Osijeku, čiji je moto glasilo „Poljoprivreda i mladi“. Uz to valja istaknuti i sudjelovanje na 3. Međunarodnoj znanstveno-stručnoj konferenciji za razvoj ruralnog turizma održanoj u Čakovcu u organizaciji Vimal Akademije za razvoj ljudskih potencijala, gdje je u timu predstavila turističku ponudu Čakovca i prijedloge za poboljšanje destinacije. Ujedno je bila članica Studentskog zbora i članica Stručnog vijeća pri Veleučilištu u Križevcima. Stručnu praksu obavila je pri Agenciji za plaćanja u poljoprivredi, ribarstvu i ruralnom razvoju na administrativnim poslovima i poslovima terenskog kontrolora.

Trenutno živi u Bjelovaru i zaposlena je u trgovini odjećom C&A. U slobodno vrijeme bavi se raznim hobijima, druži s obitelji i prijateljima te provodi vrijeme s kućnim ljubimcem. Posjeduje vozačku dozvolu B kategorije.